

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra geografie

Bakalářská práce

Zastoupení žen v čele evropských států od roku 1945: geografická komparativní studie

Vypracovala: Kristýna BULÍNOVÁ
Vedoucí práce: RNDr. et PhDr. Aleš Nováček, Ph.D.

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....
Kristýna Bulínová

Poděkování

Ráda bych touto formou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu RNDr. et PhDr. Aleši Nováčkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky poskytnuté během psaní této práce. Rovněž bych chtěla poděkovat mé rodině za plnou podporu v dosavadním studiu.

ANOTACE

BULÍNOVÁ, K. (2018): Zastoupení žen v čele evropských států od roku 1945: geografická komparativní studie. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, České Budějovice, 78 s.

Tato bakalářská práce se zabývá zastoupením žen v čele států Evropy. V dané problematice bylo analyzováno, v jakých státech došlo ke zvolení žen na post prezidentky nebo premiérky. Snaží se nalézt příčiny, které ovlivňují zvolení žen do čela státu nebo vlády. Cílem práce bylo komplexně zhodnotit zastoupení žen v čele evropských států.

Klíčová slova: ženy, volební systém, feminismus, gender, feministická geografie, prezidentky, premiérky

ANNOTATION

BULÍNOVÁ, K. (2018): Representation of women at the head of state in European countries since 1945: geographical comparative study. Bachelor's thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Geography, 78 p.

This bachelor thesis deals with women representation in the highest political positions in the countries of Europe. In the said problematics, it was analysed, in which countries were women elected into the position of president or prime minister. The thesis strives to find the causes influencing the election of women as heads of state or government. The goal of the thesis was to complexly evaluate the women representation as the heads of the European countries.

Key words: women, election system, feminism, gender, feminist geography, president, prime minister

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Teoretická východiska	10
2.1 Feministická geografie	11
2.2 Základní pojmy	13
2.3 Rešerše použité literatury	16
3. Metodika	21
4. Historický kontext.....	26
5. Analýza zastoupení žen v čele evropských států	31
5.1 Faktory ovlivňující vyšší zastoupení žen v čele státu	31
5.2 Zastoupení žen ve funkci prezidentek	36
5.2 Zastoupení žen ve funkci premiérek	41
5.3 Korelace zastoupení žen v čele evropských států s jednotlivými ukazateli	46
5.3.1 Korelace s indexem rovnosti pohlaví	46
5.3.2 Korelace s hrubým domácím produktem.....	48
5.3.3 Korelace s indexem lidského rozvoje	50
5.3.4 Korelace s mírou religiozity	51
5.3.5 Korelace se zastoupením žen v parlamentech jednotlivých států Evropy	54
6. Syntéza poznatků	59
7. Závěr	65
8. Literatura a zdroje	67
8.1 Internetové zdroje.....	69
9. Seznam příloh	71
10. Přílohy	72

1. Úvod

V současnosti nejsou ženy v politice ničím výjimečným. Díky komplexnímu pohledu můžeme nalézt mnoho společných znaků, které tyto ženy spojují. Většinou se jedná/jednalo o ženy moudré, vzdělané, ctizádnostivé, s diplomatickým chováním.

Role ženy a muže ve společnosti byla v minulosti velmi rozdílná. Trvalo mnoho let, než si ženy vydobily jejich současné postavení. Ještě do předminulého století byly odtrženy od vzdělání a řádných politických práv. Díky mnoha faktorům došlo k proměně společnosti.

V průběhu času se společnost několikrát hierarchizovala podle společenské prestiže a postavení. Už v období halštatu, kdy dochází k vyvrcholení vývoje celého pravěku, nastalo rozdělení rolí z hlediska sociální stratifikace. Muž fungoval jako lovec a hlavní člen rodiny, ženě příslušela role sběračky a vychovatelky potomstva. Bylo to období, ve kterém se společnost dělila na společnost lovecko-sběračskou. Postupem času došlo k přechodu od matriarchální společnosti, ve které vládla a měla hlavní práva žena, k formě patriarchátu, v níž hlavní rozhodovací práva přešla na muže.

Starověká společnost byla již zcela založena na patriarchálním modelu. Většinou byly ženy vychovávány jako rodičky budoucích generací, měly ctít a uznávat svého manžela a být mu prospěšné. Pro nějakou počínající participaci ženy jako vůdkyně státu nebyl prostor. Starověká polis Sparta se odlišovala, mimo jiné, právě výchovou žen. Ve Spartě byla žena mravně a společensky uznávána, mužům i ženám se od dětství dostávalo stejné výchovy, a v případě ohrožení okolními polis plnily ženy spolu s muži úkol ochránkyň. Ve středověku se s rozvojem křesťanství začalo vytvářet nepřátelství vůči ženám. Existuje mnoho důkazů o společném podílení se mužů a žen na šíření křesťanského hnutí v raných dobách, sto let po vzniku církve však fungovala už výlučně pevná mužská hierarchická struktura. Důvody, proč k této situaci došlo, zůstávají předmětem spekulací (Curran 2005). Církev pokládala ženu za původkyni prvotního lidského hříchu. Hlavní roli zaujímal muž, ženy v tomto systému zaujímaly pozici podřízených. Musely se starat o dům, rodit, vychovávat děti a ve vyšších vrstvách reprezentovat a tiše podporovat muže, protože muž zajišťoval finance (Bocková 2007). V průběhu času se na vyšších postech ojediněle objevovaly i ženy, př. Eliška Rejčka (manželka dvou českých králů, později vdova, zakladatelka klášterů), v novověku se první českou panovnicí stala Marie Terezie.

Během 19. století bylo oddělení mužských a ženských životů celkem běžné – muži byli živitelé rodiny, ženy domácí dělnice. Sotva byly „anděli domu“, jak byl tento kult silně idealizován ve viktoriánské Anglii pro ženy střední vrstvy (Massey 1994).

Od 19. století probíhá mnoho debat o aktivním politickém životě žen. Jejich začínající participace v politické sféře však byla velmi problematická. S rozšiřující se volební účastí mužů se stále častěji ozývaly i hlasy žen na volební právo a podílení se na politickém životě. Počátkem 20. století dochází ke zvyšování účasti žen v politice. Ve většině zemí se v minulém století rozšiřovalo volební právo pro všechny muže bez ohledu na censum a v některých zemích se i ženy staly aktivními hlasatelkami. Došlo také na změny v ekonomických podmínkách, rozšiřovala se nezávislost žen. S participací žen v politice úzce souvisí dlouhodobě vedený spor o rovnosti pohlaví, který znamenal úspěšné přijetí volebních práv pro ženy ve většině evropských států do konce minulého století.

S problematikou žen v politice je také spojeno téma genderu, s čímž také souvisí téma bakalářské práce. Hlavním cílem práce je analyzovat a interpretovat zastoupení žen v čele evropských států, rozdíly v různých regionech z hlediska prostorových rozdílů států a zkoumat příčiny a specifika těchto rozdílů. Cílem práce je na základě empirických dat za pomoci korelace srovnat evropské státy dle zastoupení žen ve funkcích prezidentek a premiérek od konce druhé světové války. Další cíl tvoří výpočet podílu zastoupení těchto žen a korelace se současným indexem rovnosti pohlaví, indexem religiozity a indexem HDP, HDI; dále pak sledování a komparace zastoupení v čele zemí s ženami v evropských parlamentech v jednotlivých letech 1945, 1990 a 2017.

V práci byly stanoveny níže uvedené hypotézy, které byly v průběhu práce buď vyvráceny nebo potvrzeny.

1. V současné společnosti řeší církev úkol redefinovat sociální role a zaměřením se na současné politické, sociální a kulturní otázky. Postupem času se vykrystalizovaly různé církevní směry, které dotvářely evropský i mimoevropský životní styl. Klingorová (2016) se domnívá, že většina náboženství preferuje patriarchální hodnoty. Z toho lze usuzovat, že ve státech Evropy s větší mírou religiozity se bude vyskytovat na vyšších politických funkcích méně žen než ve státech s vyšší mírou společenského sekularismu.
2. Cílem rovnosti pohlaví je zaručit stejné svobody, práva a příležitosti pro osoby obou pohlaví. Jelikož levicově orientované strany zastávají rovnostářské hodnoty a vyznávají pouze třídní hranice, lze u nich předpokládat, že budou preferovat rovnostářské politické zastoupení žen (Budilová 2007). Ve státech s vyšším indexem rovnosti pohlaví můžeme očekávat vyšší podíl žen v čele státu.

3. Přijetí všeobecného volebního práva neprobíhalo ve všech evropských státech stejně, ale probíhalo postupně během celého 20. století (Bocková 2007). Z tohoto hlediska můžeme usuzovat, že ve státech s brzkým přijetím volebního práva pro ženy se bude objevovat více žen na nejvyšších místech vedení státu než ve státech, kde k tomuto přijetí došlo až ve druhé polovině minulého století.
4. Postavení žen ve společnosti utváří mnoho aspektů. Musí se brát zřetel na ekonomickou vyspělost státu, politiku i kulturně historickou stránku. Dokladem je též náboženství, které tvoří faktor postavení žen a mimo jiné se musí klást důraz na konzervativní a liberální hodnoty společnosti atd. Vzhledem k tomu, že genderové nerovnosti na společnost působí a mnohdy negativně ovlivňují ekonomické a vzdělávací možnosti žen, mohou mít vliv i na ekonomickou situaci státu (Dollar 1999). Lze se tedy domnívat, že ve státech s vyšším HDP bude větší zastoupení žen v čele státu či parlamentu než ve státech s nižší ekonomickou vyspělostí.

Práce je členěna do několika částí – teoretická, metodologická, historický kontext, zastoupení žen v čele evropských států analýza, syntéza a závěr. První část se zabývá teoretickými východisky: přiblížení geografické vědy, která se ženami zabývá a vytyčení základních pojmů týkajících se dané problematiky. Mezi tyto pojmy patří například feminismus, gender, politická participace žen, rovnost pohlaví a jeho index rovnosti pohlaví. Do teoretické části je zahrnuta i kapitola literární rešerše.

Metodologická část se věnuje výpočtům souvisejícím se zastoupením žen. Týká se to jak podílu zastoupení žen v čele států ve funkci prezidentky (premiérky) od roku 1945 a od roku 1990, tak procentuálního zastoupení v parlamentech jednotlivých evropských států v letech 1945, 1990 a 2017, jež bylo sledováno jako podpůrné hledisko pro hlavní problematiku sledování zastoupení žen v čele státu. Následuje výpočet indexu rovnosti pohlaví v současnosti, index HDP, index HDI a religiozity a porovnávání na základě korelace. Všechny tyto výpočty jsou vyobrazeny v tabulkách, na jejichž základě vznikly tematické mapy.

V historickém kontextu zastoupení žen v Evropě je popsán historický vývoj v boji žen za zrovnoprávnění a následně získání hlasovacích práv od časů Velké francouzské revoluce až po minulá století. To znamenalo vítězství, zrovnoprávnění a získání všeobecného volebního práva pro ženy ve všech státech Evropy. Dále se věnuji souvisejícím historickým

kauzalitám a rozdílům v postavení žen v Evropě. Zmíněné jsou ženy, které jsou nejvíce spjaty s angažováním v historickém vývoji ženské politické participace.

V hlavní kapitole Analýza zastoupení žen v čele jednotlivých států Evropy jsou popsány jednotlivé problematiky zastoupení žen v evropských státech z hlediska geografického rozmístění a zkoumány hypotézy v rámci studie. Jednotlivé dílčí kapitoly zobrazují zastoupení žen na postu prezidentky či premiérky, výsledky korelací a výpočtů podílů zastoupení žen. Následuje kapitola Zastoupení žen v čele evropských států – syntéza, ve které jsou shrnuty výsledky z analýzy a je dotvořena hlavní náplň práce. Konečná kapitola práce Závěr shrnuje všechna důležitá fakta a odpovídá na výše uvedené hypotézy.

Hlavním zdrojem dat pro analýzu jsou internetové statistiky IPU, Eurostat a stránky European Institute for Gender Equality (EIGE) a WIN/Gallup International. Všechny jsou to především volně dostupné zahraniční internetové databáze.

Převládá názor, že boj žen za základní politická, sociální a ekonomická práva, který začal už v 19. století a rozšířil se po celém dvacátém století, zasadil hlavní změnu pro přeměnu společnosti a prosazení rovných práv i pro ženy. Zajímavá ovšem zůstává skutečnost, jak postupně tato změna nastala a pokračuje do nového tisíciletí s dalšími novými pokroky. Zastoupení žen v politice je stále aktuální a zajímavé téma. V rámci společenských priorit se hovoří o stejných právech žen a mužů, o rovnosti pohlaví, o výhodách a nevýhodách genderu, o genderových stereotypch. V mnoha ohledech se poukazuje při míře pokroku na zbytečný nedostatek legitimacy žen v politické sféře a na řadu dalších překážek v cestě k politické moci. Ve snaze vzpomenout si na nějakou významnou ženu v politice, ať už v současnosti nebo v minulosti, se snad každému vybaví důležitá postava na postu premiéra – Margaret Thatcherová. Významná žena plná kontroverzních názorů a postojů, která je známá pod výstižnou přezdívkou „*Železná lady*“. Tato žena je asi nejznámější premiérkou novodobých dějin.

2. Teoretická východiska

Z obecného hlediska lze politickou participaci konkrétní skupiny vyložit jako přítomnost zástupců dané skupiny v politické společnosti. Zvolení lidé pak reprezentují celou skupinu. K větší participaci žen na politickém dění postupně dochází od minulého století až do současnosti. Za jedno z východisek nedostatečného zastoupení žen v politice můžeme označit stereotypní postoje žen a mužů. Tato stereotypní smýšlení se nevyhýbají ani participaci žen v jiných oblastech života, jako například v zaměstnání. V současné době dochází ke značné aktivitě v nivelizaci pohlavních stereotypů. Důkazem je účast žen ve vysoké politice, jelikož do předminulého století byl rovnoprávný přístup žen do politiky. nemyslitelný.

Jak interpretovat ženu? Jeden významný muž 19. století, filozof, klasický filolog, básník a skladatel jménem Friedrich Nietzsche řekl: „*Dokonalá žena je typem vyššího člověka jako dokonalý muž, nadto však mnohem vzácnější.*“ (Ortega 1996, s. 129) Životní zkušenost žen se výrazně liší od mužské zkušenosti.

Teoretická východiska práce vychází z feministické teorie, která usiluje o zvrácení nerovného postavení žen ve společnosti, ať už se jedná o nerovné hodnocení mezd či nerovné postavení v politice. Kapitola si klade za cíl uvést čtenáře do odborného kontextu práce, definovat vývoj feminismu a popsat počátek a následný rozvoj feministické geografie, jež se odlišuje od ostatních věd (Novotná a kol. 2014). Jeden ze způsobů, jak se genderový rozdíl v zastoupení ve veřejných funkcích tradičně vysvětluje, je odlišná socializační zkušenost mužů a žen. Společenské faktory velkou měrou ovlivňují politickou participaci žen. Většinou se již děti ve škole učí, že politika je maskulinní činnost, což se pak odráží v jejich chování v dospělosti. Druhým východiskem je obtížné skloubení požadavků veřejného politického života s domácími povinnostmi, ženy navíc často postrádají nutnou kvalifikaci a doporučení. Toto vysvětlení se však stále ve větší míře převrací, jelikož v současnosti vysokoškolsky vzdělané ženy nad muži převažují. Do dalšího argumentu zasahují diskriminační předsudky, které mohou mít vliv na nedostatek žen ve veřejných funkcích (Curran 2005).

Podle Černé (2009) jsou dvě teorie přístupů do politiky: teorie psychologická a účelová. Pomocí teorie psychologické člověk vnímá zkušenost odlišnými způsoby, na jejichž základě se může ztotožnit s politickou stranou a vstoupit do ní, automaticky nesplňuje důvod pro vstup žen do politiky. Teorie účelová vede rozumově člověka pro jeho osobní politický zájem.

2.1 Feministická geografie

Feministická geografie přinesla novou myšlenku zkoumání geografie, postupně začala aplikovat teorie, metody a kritiku na feminismus studující ženy v rámci lidského prostředí, společnosti a geografického prostoru (Rose 1993). Jejím cílem je zaměření na jednotlivce a upevňování genderových vztahů v geografickém prostoru (Klimentová 2006).

Feministický vliv v geografii se začíná projevovat od 70. let 20. století. V počáteční fázi docházelo k vytvoření nových teoretických konceptů, v nichž se geografie snažila odtrhnout od tradičního zkoumání. Důraz byl kladen především na skutečnost, že „neutrální“ subjekty byly v dosavadních tradicích ztotožňovány s muži a mělo dojít k nápravě. Feministická geografie se potýkala se snahou zmenšit většinové zastoupení mužů v geografii, které v ní převažovalo už od 19. a první poloviny 20. století. Dále se feministická geografie zaobírala i vlastnostmi žen a mužů (Toušek 2008). Pomocí směru feministické geografie by v dnešní době mělo docházet k redefinování starých otázek v nových pojmech a k rozvinutí množství témat, která měla přispět k zviditelnění ženy jako aktivní členky v jakýchkoli oblastech života.

Hlavním pojmem feministické geografie je gender, jenž je chápán jako kulturní rozdíl mezi muži a ženami ve společnosti. Podle Touška (2008, s. 28) se v průběhu celé historie feministické geografie v souvislosti s bádáním ve vztahu mezi genderem a prostorem vytvořilo několik směrů a pojetí, jež lze vydělit na tři hlavní proudy: geografie žen, geografie rodových a sociálních vztahů a geografie difference.

Klimentová (2006) zmiňuje hlavní okruhy, kterým se feministická geografie věnuje: geografické rozdíly v genderových vztazích a úrovni genderové rovnosti, geografie žen, genderová identita, geografie sexuality, studia dětí a mladistvých. Svými myšlenkami feministická geografie ovlivnila některé oblasti geografického zkoumání.

Hlavním cílem *geografie žen* je zkoumání ženského postavení ve společnosti, participace a příležitostí v životě, v práci a sledování jejich odlišnosti pomocí geografie. Především se snaží zdůraznit odlišnosti ženských myšlenek, vnímání a zkušeností, protože právě těmi se většina žen od mužské populace odlišuje. Zdůrazňuje i to, že tyto myšlenky nemusí být pouze pozitivní, ale ani pouze negativní. Teorie geografie žen se soustředí na geografii blahobytu a liberální feminismus, zaměřuje se na důsledky genderové nerovnosti a zkušenosti (Rose 1993). Směr klade důraz na rovnost v oblasti zákona a práva, snaží se zajistit stejné podmínky pro uplatnění ve společnosti. Toušek (2008) zmiňuje, že důležité je v poznání rolí žen a mužů přispět k hledání a vysvětlení jejich prostorových rozdílů (jak se od sebe liší, jaký to má důsledek a jakou roli hraje místo a region.).

Zkoumán je místní kontext z hlediska politiky, kultury, ekonomiky a přírody daného místa. Ženy a muži se neodlišují jen v rovině biologické a sociální, ale i v rovině psychologické. Ženská reakce na určité místo je odlišná od mužské.

Ani feministická geografie se v minulém století neobešla bez roztřídění podle několika přístupů. Ten první byl již popsán výše, jedná se o liberální geografii žen. Další směr, ve kterém teorie vychází z marxismu, označujeme jako *socialistickou feministickou geografii*. Zabývá se především sociálními interakcemi a nerovností genderových vztahů mezi muži a ženami v prostoru a čase. Socialistická feministická geografie kriticky nahlížela na patriarchální a kapitalistické uspořádání. Využívala marxismu a socialistického feminismu k vysvětlení vzájemné závislosti geografie. Klíčovým pojmem je patriarchát, jenž nadřazuje muže nad ženami a dětmi. Geografové zkoumají, jak se genderové vztahy liší ve společnosti i v ekonomických změnách (Rose 1993). Nerovné genderové vztahy přispívají např. k různě placeným zaměstnáním, k nedostatečnému zastoupení žen v politickém spektru apod. Genderové vztahy byly zkoumány v různých souvislostech, zprvu se jimi zabývali geografové v zemích s hodnotnějším přístupem k genderu (Toušek 2008).

Jako zatím poslední přístup k feministické geografii lze označit *geografii difference* (také pod pojmem poststrukturalistická geografie). Vyvíjela se především od pozdních 80. let a mnozí geografové se zaměřovali výhradně na gender. Podle feministických geografů se tento přístup přibližuje k genderovým a sexuálním identitám. Gender se vytváří v rámci společnosti, avšak výsledek záleží na různých okolnostech, změnách v kultuře a v regionu, poststrukturálních změnách atd. Důležitou roli hraje fakt, zda se utváření genderových vztahů děje mezi jednotlivci anebo skupinami. Geografický pohled se tak více specializuje na „mikrogeografii“, na vnímání a poznání geografické oblasti. Pozornost je věnována i rasové, etnické, náboženské a národní odlišnosti. V této geografii jsou studovány vztahy mezi ženami navzájem i mezi ženami z vyspělého a z rozvojového světa. Přínos feministické, ale i humanistické a behaviorální geografie můžeme nalézt v rozšíření postupů kvalitativního výzkumu v geografii. Změna zasáhla samotné centrum geografického výzkumu (Toušek 2008).

Feminističtí geografové zpochybňují a rozšiřují kategorii rovnosti pohlaví mezi muži a ženami. Rozdíly se týkají především rodových vztahů mezi rasami, věkem, sexualitou, náboženstvím. Mělo by postupně dojít k porozumění genderových vztahů a identit v širším rozsahu sociální teorie a diskutovat o rozdílu mezi relativismem a zjištěnými poznatky. Z toho pak vychází sladění perspektivy s politickými akcemi a společenskými změnami (Rose 1993).

2.2 Základní pojmy

Důležitou součástí práce je připomenout a objasnit určité pojmy vztahující se k výzkumu. Některé jsou obecně používané, jejich význam je všeobecně známý. Naopak některé pojmy společnosti dost známé nejsou a jsou používány většinou odborníky.

Jedním z nejdůležitějších termínů souvisejících s ženskou otázkou je *feminismus*. Označení ženy v latině je *femina*, ale samotný pojem feminismus pochází z francouzštiny. Právě ve Francii totiž ženské hnutí, jak se původně feminismus nazýval, vzniklo. Usiloval o výhodnější postavení žen ve společnosti. Pojem feminismus je užíván od 2. poloviny 20. století a nově zobrazuje kritiku pozitivistického, humanistického a marxistického pohledu na poznání našeho světa z hlediska mužů. Na základě toho přichází feminismus s myšlenkou, že lidstvo netvoří stejní lidé a existují mezi nimi nerovné vztahy. Snažil se o zrovnoprávnění těchto pohledů. Kromě toho se zabýval sociologickým hnutím.

Hnutí usilující o dosažení rovnosti v otázce sociálních, politických i hospodářských práv žen je velice různorodé a dělí se na několik směrů. Podle míry prosazování práv rozlišujeme hlavní proudy: liberální feminismus prosazující základní ženská lidská práva, socialistický feminismus a radikální feminismus. Feministické směry se neustále vyvíjejí a vytvářejí se nové feministické proudy – psychoanalytický, postmoderní... Liberální feminismus se věnuje problematice nedostatečného zastoupení žen ve vyšších funkcích, zejména v politice (Černá 2009). Ženské hnutí vzniká na konci 18. a na počátku 19. století z důvodu požadavků na zlepšení ženských práv a zrovnoprávnění jejich postavení ve společnosti (Gender Management 2004). Dle Bockové (2007) se ženské hnutí dělí celkem na tři vlny, jež na sebe navazovaly. Postupně zajišťovaly určitá ženská práva, zaznamenávaly úspěchy, svobody a výhody. První vlna feminizmu, probíhající na přelomu 19. a 20. století, usilovala o dosažení základních občanských práv, ke kterým patřilo právo na vzdělání, volební právo a právo na majetek. V době 19. století ženy nemohly vlastnit majetek, ten byl psán pouze na muže. Příkladem může být situace, když po zemřelém manželovi přebíral právo na samostatné disponování majetkem otec vdovy. Postupně se v první vlně feminizmu podařilo ženám získat volební práva téměř ve všech zemích, dostalo se jim právo studovat i vlastnit majetek. Došlo k odstranění legislativních překážek a celospolečenské dění se posunulo více směrem do středu. Ženy se začaly věnovat jiným společenským otázkám, a tak postupně došlo k odeznění první vlny. Další emancipační tendence vyústily v druhé vlně, ve které byl kladen důraz na boj všeobecných lidských práv.

Druhá vlna se rozvíjela v 60. letech 20. století, především v USA. Typická byla kritika předchozí jednolité feminity a snaha o zrovnoprávnění v politické a kulturní rovině (Toušek 2008). V devadesátých letech minulého století a s příchodem nového tisíciletí přichází další, třetí vlna feminismu, jejímž cílem je udržení a rozvíjení dosažených ženských práv. Docházelo ke kritice univerzálního postoje feminismu, důraz byl kladen především na různorodost pohlaví bez ohledu na sexuální orientaci a rasovou identifikaci. K požadavkům feministického hnutí se řadí totožné ohodnocení žen a mužů za stejnou práci, možnost antikoncepce a interrupce, zlepšení postavení a zrovnoprávnění žen v zemích třetího světa. Neméně důležitým bodem je právní a finanční nezávislost všech žen (Gender Management 2004).

Dalším významným termínem typickým pro tuto tematiku je *gender*. Je spojován hlavně s druhou vlnou feminismu, ve které docházelo ke kritizování a následnému snižování ženských rolí formující se společností. Původně pojem gender označoval gramatický rod, jež se postupně vyvinul do širší roviny. V současnosti gender usiluje o popis a analýzu konstrukce feminity a maskulinity (Nečasová 2008) a vychází ze společenských rozdílů mezi muži a ženami. Gender sahá dál oproti konceptu „pohlaví“, neboť se zaměřuje na sociokulturní proměnnost a odlišnost. Každá společnost si vytvářela vlastní normy mužů a žen, které se projevují ve všech oblastech života. Zakotveny jsou například v politickém vzdělávacím systému, náboženství, rodině, kultuře... Tlaku těchto norem je každý vystaven už od narození, od raného dětství dochází k socializaci a vštěpování rolí mužů a žen. Postupem vývoje tak má každý jedinec možnost k vymezení nebo nepřijetí těchto předpisů. Konstrukce genderové role probíhá celý život, tudíž je to nekončící proces vývoje genderových identit (Nečasová 2008).

Podle Nečasové (2008) představuje gender možnost k porozumění komplexu spojitosti mezi různými konvencemi lidské interakce. Na rozdíl od pohlaví gender neurčuje biologické rozdíly mezi muži a ženami. Nejenže pohlaví je dáno biologicky, také je nezávislé na čase a místě a z biologického pohlaví se vycházelo jako z výchozího bodu, teprve potom se utvářela genderová podoba (Bobrovová 2009). Důraz feminismu na gender je kladen v souvislosti s jeho sociálním statutem, to znamená, že ženská kultura a výchova se nevyvíjí stejným způsobem jako mužská. Za pomoci geografického bádání genderu se potvrzují odlišnosti vztahů mezi muži a ženami v různém prostoru a kontextu (Johnston a kol. 2000, cit v Toušek 2008, s. 28).

S pojmem gender souvisí i genderové stereotypy, které si předáváme z generace na generaci. Jsou to kulturně zažitá představy, a i když si to moc nepřipouštíme, stále je máme zažité. Tím máme na mysli roli muže jako toho, co pracuje a nosí domů peníze, a naopak roli ženy v domácnosti pečující o děti. Podle Bobrovové (2009) se stereotypy týkají zaujatých předpokladů, které zjednodušují vlastnosti, názory, postoje a role žen a mužů v kultuře, ve společnosti, v zaměstnání a jinde. Mimo jiné ovlivňují i zapojení žen do jednotlivých oborů.

Se zastoupením žen jsou významně spojeny *genderové kvóty*, jež vyvolávají silnou vlnu argumentů pro a proti. Ženy jsou prostoupeny všemi sociálními skupinami. Dalehrup (2005) se domnívá, že je důležité nebránit jim v angažování se do politického života a nějakým způsobem usnadnit jejich začleňování. Jde o to zajistit určitý procentuální podíl ženské populace, např. v politických stranách či na předsednictvu tak, aby odpovídal jejímu podílu v populaci. Smyslem je dosáhnout odpovídajícího zastoupení na těžko dosažitelné pozice a také v rámci kandidátní listiny, parlamentu či vlády. Proč je vlastně reprezentace žen tak důležitá? Dle Dahlerup (2005) lze na tuto otázku odpovědět třemi hlavními argumenty. První argument tvrdí, že jednu polovinu populace tvoří ženy a druhou muži. Z tohoto hlediska tedy mají právo na polovinu politických funkcí, jedná se o argument spravedlnosti. Druhý argument se odvíjí od různých zkušeností. Poslední argument se týká zájmové skupiny. Ženy a muži jsou od přírody odlišní, mají různé pohledy na věc a dochází mezi nimi ke konfliktním jevům, tzn. že ženy by se měly reprezentovat samy. Genderové kvóty se dělí na formální a neformální. Typy formálních kvót jsou povinné a vynutitelné, jelikož jsou ustanoveny zákonem nebo ústavou. V legislativě je nalezneme u států Francie, Belgie, Portugalska, Španělska, Makedonie, Srbska, Bosny a Hercegoviny (Černá 2009). Neformální typy kvót jsou efektivnější. Každá politická strana si zvolí buď přijetí nebo nepřijetí kvót. Pokud si odhlasují jejich přijetí, samy si sestavují kandidátní listiny se zastoupením žen a nejsou vázány žádnými pravidly (Bobrovová 2009).

Téma *rovnosti pohlaví* je úzce spojeno se zvýhodněním žen oproti mužům ve společnosti, což je jeden z hlavních předpokladů feminismu. Jde o spravedlivější dělbu práce a rovnější finanční ohodnocení. V moderní společnosti jsou stále genderové nerovnosti v zaměstnání, setkáváme se i s genderovými stereotypy. *Index rovnosti žen a mužů* je souhrnný indikátor, který měří komplexní složitou problematiku rovnosti obou pohlaví a pomáhá sledovat jejich pokrok v průběhu času. Ukazatel sledují evropské (Eurostat, European Institute for Gender Equality) i světové instituce (v rámci OSN, The Global Gender Index).

Skládá se ze šesti hlavních (zdraví, vzdělání, ekonomika, práce, moc a čas) a dvou vedlejších (protínající se nerovnosti a násilí) oblastí. Výpočet sestává z různých genderových ukazatelů, jež se zkompletují do jednoho komplexního měřítka. Hodnocení je stanoveno od 1 – naprostá nerovnost do 100 – naprostá rovnost. Sledovanou oblastí zdraví je myšlena především naděje na dožití a životosprávu, v níž převažují ženy nad muži. Ukazatel vzdělání kontroluje znalosti obou pohlaví. Důležitým ukazatelem je oblast ekonomiky sledující nerovnost finančního ohodnocení, navazuje na ukazatel práce. Pracovní oblast dokumentuje zaměstnanost a pracovní podmínky žen. Dalším ukazatelem je moc, která sleduje zastoupení žen v podnikových radách, na pozicích rozhodovacích funkcí či v parlamentních pozicích. Posledním hlavním ukazatelem, jež dosahuje nejnižšího skóre ze všech oblastí indexu a představuje největší problém, je rozdělení času. Ženy nesou větší odpovědnost za péči o rodinu a nerovné rozdělení času doma se přenáší na další společenské aktivity. Muži se ve větší míře účastní volnočasových, sportovních a kulturních aktivit mimo domov. Důvodem porovnávání genderové rovnosti jsou ekonomické a společenské záležitosti. Umožňuje srovnání mezi různými politickými oblastmi (EIGE 2018).

2.3 Rešerše použité literatury

Nejen v minulosti, ale i v současnosti dochází k ovlivňování myšlenek, životních podmínek a postojů. Obecně je téma žen velice zajímavé a často zpracovávané v literatuře. Avšak zastoupení žen v politice, ať už na jakémkoli postu, není často předmětem českých studií. Stále převažují zahraniční studie věnované zejména tématu ženského zastoupení v legislativě a genderovým studiím. Dosavadní publikace aplikují genderový přístup či se zabývají ženami jakožto předmětem svého bádání. Zahrnují do nich historický vývoj žen, jejich postupný přístup ke vzdělání, boj za rovnoprávné volební právo spojované s dělnickým hnutím a v současnosti se především zabývají genderovou rovností pohlaví a následnou pozicí ve společnosti, politickém a pracovním životě.

Zastoupení žen v politice, respektive jejich nízká reprezentace, je zkoumána pomocí několika faktorů: socioekonomiky, kultury, politologie. Na řadu přicházejí ty, co se snaží vysvětlit podreprezentaci žen pomocí socioekonomických hledisek. Jiné faktory hledají vysvětlení v kulturních příčinách, jedná se především o genderové stereotypy, které stále hrají důležitou roli v interpretaci nízké ženské participace v politice. Z politologického hlediska pak autoři hledají příčinu v rámci úřední neboli institucionální povahy a zkoumají vliv těchto východisek na politickou reprezentaci žen (Balážová 2013).

V tématu ženské politické reprezentace převažují vydané zahraniční tituly. Literaturu můžeme rozdělit do tří základních kategorií podle jejich zaměření. Některé syntézy se věnují této problematice ze sociologického či politologického hlediska, jiné rozebírají problematiku reprezentace žen z kulturního a historického pohledu. Třetí kategorie zahrnuje geografickou literaturu. Dále jsou zmíněny především statistiky, jež byly zapotřebí pro zjištění statistických dat potřebných pro analýzu.

První kategorie se týká sociologického přínosu do probíraného tématu. Sociologický vhléd na zkoumanou problematiku nás uvádí mezi hlavní sociologické studie. Hubinková a kol. (2008) se zabývá sociálně-ekonomickými otázkami z psychologického a sociologického pohledu.

S problematikou participace a zastoupením žen v politice se spojuje i zavádění genderových kvót do legislativ jednotlivých států. Někteří jsou zásadně proti, jiní se tomuto tématu věnují a uznávají jeho zavádění. Tématu se ve společnosti věnuje dánsko-švédská profesorka politologie Dahlerup (2005), která se věnuje i novým trendům v genderových kvótách. Svými postupy rozdělila důvody přijetí genderových kvót na pozitiva a negativa. Pro přijetí genderových kvót vidí argumenty jako konec diskriminace žen, rovné zastoupení, potřeba zkušeností žen v politice. Do opozice řadí nedemokratizaci kvót, dávání přednosti genderu před kvalifikací a taky skutečnost, že kvóty nejsou stavěny na principu rovných příležitostí. Objasňování příčin nerovného zastoupení pohlaví ve společnosti se věnují Dollar a Gatti (1999). Nejen oni, ale i Curran a Renzetti (2005), američtí sociologové, se věnují tématu genderu a feministickým teoriím. Jejich učebnice je úspěšně přijímána v českém prostředí, avšak je především zaměřená na USA a jejich problematiku, je tedy silně proamerická. Podle Balážové (2013) někomu může připadat diskuze o nízkém zastoupení žen v rozhodovacích politických funkcích nesmyslná, avšak v souvislosti se spravedlivou politickou reprezentací lze hovořit o jednom z pilířů demokratizujícího státu. Ačkoli se v politologii hovoří o nutných rovných právech žen a mužů, ve skutečnosti se tento stav v některých ohledech výrazně mění. Ve společnosti jsou síly žen a mužů v současnosti vyrovnanější než v minulosti. Stále ale chybí rovnocenné rozložení sil i v politickém životě. Politickému zastoupení žen se věnuje ve své diplomové práci Bobrovová (2009). Politologická práce se snaží analyzovat příčiny nízkého počtu žen v politice, soustředí se na zastoupení v rámci České republiky. Blíže se věnuje genderovým kvótám i konceptu kritické masy. V prosazování genderových kvót vidí nutnost shody občanské společnosti, státu a mezinárodní organizací.

Formánková a kol. (2015) v sociologické studii prezentuje současný postoj genderu a podporu rovného přístupu žen do řídicích funkcí v České republice. Politologická studie od Gelnarové (2010) přináší rozbor mnohoznačného termínu „politická reprezentace“, kde autorka argumentuje vhodností zavedení podpůrných opatření pro ženy do politiky. Dle ní by ženy měly zastupovat ženské zájmy.

Mezi dalšími autory, kteří se této tematice věnují, lze zmínit Maďarovou a kol. (2011), Rakušanovou a kol. (2005), Readera (2010), Tremblaye (2008) a Vítka (1999). Za zmínku stojí také publikace Thatcherové (2003), v níž autorka uvádí do její politické praxe, zkušeností, postojů a myšlenek v minulém století. V době, kdy vládla ve Velké Británii.

K lepšímu pochopení historicko-kulturního vývoje žen v různých historických etapách mně skvěle posloužila kniha od Bockové (2007). Německá historička se věnuje novověkým dějinám, vývoji lidských práv, dějinám politického a sociálního myšlení a v neposlední řadě i ženské problematice. Autorka popisuje sled dějin evropských žen od středověku až po dnešní dobu. Hlavním těžištěm knihy je *querelle des femmes* – evropský spor pohlaví, jenž teoreticky vymezuje apologii žen vůči mužské a otcovské moci a zaměřuje se na důstojnost člověka. Postavení žen v minulosti propojuje se sociálním, politickým a právním vymezením. Neopomíná problematiku kulturního, každodenního života žen. Bocková (2007, s. 338) uvádí: „*Již dávno se všichni shodují v názoru, že ženy nebyly vždy pouhými oběťmi, ale že svůj vlastní život také svébytně utvářely. Konstatovalo se, že mnohé ženy se spolupodílely na vlastním utlačování (tato domněnka je vyslovována tehdy, když si ženy myslely a jednaly jiným způsobem, než jaký známe dnes jako emancipační).*“ Sborník od Čadkové a Lenderové (2006) se věnuje ženským dějinám až do poloviny 20. století a konceptu genderu. Je rozdělen do třech částí, které obsahují několik příspěvků. První se týká genderu. S problematikou genderu a dějinami genderu se setkáváme často v rámci spojení s ženami. Gender history jako alternativní koncept popsala ve sborníku Ratajová, významná historička zabývající se dějinami žen, feminismem, kulturou a každodenností. Feminismus je silně spjat s ženským emancipačním hnutím. Ve druhé části jde o vnímání žen jako pracovitých a společnost vytvářejících bytostí. Musilová (2006) se zamýšlí nad úvahou, zda je politička poslání nebo profese. A třetí poslední část je věnována pramenům a jejich řeči, jak jsou zobrazovány ženy v ústních tradicích – v kázání a v pramenech osobní povahy – v denících a korespondencích. Odborná publikace od editorek Bahenské a Malínské (2014) slouží k rozšíření, prohloubení a poznání problematiky sociálních, kulturních a politických činností ženského hnutí v tehdejší Rakousku-Uhersku, později v nově vzniklé Československé republice.

„Bohatý a pestrobarevný proud feministických teorií zahrnující velmi různorodou škálu někdy i protichůdných tezí a cílů si v českém prostředí obecně vysloužil velmi negativní nálepkou“ zmiňuje Nečasová (2008, s. 20) působící na Masarykově univerzitě v Brně. Podle ní se málokterá historická práce k feminismu explicitně hlásí, v případě že se k němu explicitně nehlásí, tak ho alespoň zmiňuje.

Geografických studiích o genderových rozdílech existuje velké množství, ale stále převažuje zahraniční (především anglosaská) literatura. Významná feministická geografka Massey (1994) se kriticky zamýšlí nad působností feminismu na příkladu v různých částech Anglie. Své kritické postoje staví na argumentech značné geografické analýzy, zkoumá složité spojení prostoru s pohlavím a současně se zabývá i momentálními debatami o problému feminismu. Problematiku feministické geografie náboženství zpracovává Klingorová (2016). Podle ní je mužský hlas v křesťanství stále dominantním prvkem. A křesťanství působí na postavení mužů a žen v rodině, společnosti a prostoru. Mezi další významné autory feministické geografie se řadí Rose (1993) a McDowell (1999). Sociálně-geografickým vědám se věnuje například Novotná (2014). Fňukal (2013) vyložil všechny zásadní otázky a odpovědi týkající se problémů v politické geografii. Autoři Toušek, Kunc, Vystoupil a kolektiv (2008) uvádějí, že je v současnosti větší výzkumný zájem o poznání každodenních zkušeností jednotlivců i v geografii. Ve 20. století dochází k proměně samotného centra výzkumu. Prvotním základem byl přechod od kolektivní geografie k individuálnímu poznání, proto se mohly rozvinout nové geografické disciplíny. Autoři věnující se evropským geografickým změnám v prostoru a čase jsou Haggett (1983), Jordan (1996), Nováček (2012) a Taylor (2012).

Z dalších bakalářských a diplomových prací autorka pracovala především s Budilovou (2007), Černou (2009), Kňákalovou (2013), Macenauerem (2017), Markovou (2017), Moučkovou (2010) a jinými pracemi zmíněnými výše.

Hlavním zdrojem dat pro analýzu byly internetové statistiky IPU, Eurostat, stránky European Institute for Gender Equality (EIGE) a stránky WIN/Gallup International. Všechny jsou to především volně dostupné zahraniční databáze na internetu. Mezinárodní parlamentární unie (IPU) zpracovává globální údaje o národních parlamentech. Vydávají články o situaci v jednotlivých parlamentech, zabývají se demokracií, genderovou rovností, lidskými právy a úzce spolupracují s OSN. Organizace vznikla v roce 1889 a své sídlo má v Ženevě ve Švýcarsku. Eurostat je statistický úřad Evropské unie založený v roce 1953, v jehož databázi lze najít veškerá data o evropských státech.

Evropský institut pro rovné postavení žen a mužů (EIGE) je autonomní orgán Evropské unie, který je určen k podpoře rovnosti pohlaví žen a mužů, včetně začlenění rovnosti do politické sféry jednotlivých států unie. A nakonec WIN/Gallup je mezinárodní asociace registrovaná v Curychu, věnující se výzkumným metodám a technikám, statistickým údajům, zvyklostem a kulturním rozdílům v jednotlivých zemích. Zahrnuje také data o náboženství ve světě.

3. Metodika

Tato bakalářská práce obsahuje kvantitativní výzkum za pomoci několika metod. Hlavním bodem bylo nastudování potřebné literatury k tématu a její následný rozbor. Zároveň byly stanoveny hypotézy podložené na základě odborné literatury. Studie, které se zabývají ženami v politice, se specializují na statistická hodnocení. Nezbytný byl sběr a třídění dat, který byl proveden z volně přístupných internetových stránek statistického úřadu Evropské unie – Eurostat, ze stránek celosvětové organizace pro národní parlamenty – Inter Parliamentary Union (IPU), evropského institutu pro rovnost pohlaví – European Institute for Gender Equality (EIGE) a WIN/Gallup International. Následně došlo na základě statistických metod ke zpracování dat. Výsledkem výzkumu je tak kvantitativní analýza z pohledu zastoupení žen v čele jednotlivých evropských států.

Výzkum byl zaměřen na zastoupení žen v čele evropských států, zabýval se především funkcí prezidentek a premiérek, jejichž zvolení bylo sledováno k datu 31. 12. 2017. V zastoupení žen v čele evropských států byly zkoumány všechny evropské státy s výjimkou okrajových a sporných území (Arménie, Gruzie, Ázerbájdžán, Turecko). Do statistik bylo započítáno Rusko jako evropský stát. V první části byly zjišťovány podíly žen na prezidentských a premiérských postech v jednotlivých evropských státech. Ve druhé části byly vypočítané podíly komparovány s jednotlivými zvolenými ukazateli.

Teoretické východisko práce vychází z liberálního feminismu, který se vymezuje proti dělení života na soukromý a veřejný. Snaha liberálního feminismu je dosáhnout stejného zastoupení obou pohlaví ve vyšších funkcích, zejména v politice, a to i v té vysoké. Důraz klade především na oblasti zákona a práva. Nerovnost mezi mužem a ženou není dána biologicky, ale je společensky a kulturně vytvořena.

Feminismus je politické hnutí vznikající už od předminulého století, díky kterému dosáhly ženy značného zrovnoprávnění svého postavení ve společnosti skoro ve všech státech světa. V současnosti je otázka feminismu stále aktuální. Zkoumané hledisko se přesunulo od zajištění obecných ženských práv k odlišným a rozšiřujícím se záležitostem. Týkalo se nejen práv žen, ale zajímalo se i o problematiku obou pohlaví.

Pro zjišťování zastoupení žen byly stanoveny dva intervaly. První od roku 1945 *do současnosti*, a druhý od roku 1990 *do současnosti* zvlášť pro zastoupení žen ve funkci prezidentky a ve funkci premiérky. Jednotlivé časové úseky byly vybrány z důvodu, že se jedná o důležitá data v lidských dějinách.

Rok 1945 byl významný mezník. Jednalo se o rok, kdy byla ukončena nejstrašnější válka v historii. Tento rok znamenal i významný předěl ve společenském chápání žen. Od té doby se stále častěji objevovaly různé tendence o angažování žen ve vysoké politice. Z tohoto hlediska byl určujícím datem pro zjišťování zastoupení žen ve vrcholových funkcích v politickém dění. Doba s sebou přinášela i další výrazné změny, které dopadaly hlavně na politický život v Evropě. Evropské velmoci po druhé světové válce ztratily své dosavadní pozice a stávaly se už „druhořadými“ v rámci ekonomického, politického a historického postavení. Jako příklad můžeme uvést Velkou Británii, která sice patřila mezi vítězné velmoci, a i před první světovou válkou měla nejvíce kolonií ze všech států světa, avšak oběma válkami velice trpěla a ztratila svoje dosavadní postavení.

Další dělené období je *1990 až do současnosti*. Rok 1990 znamenal pro společnost také důležitý mezník, ve kterém se většina států střední a východní Evropy začala osvobozovat od nadvlády Sovětského svazu a dosáhla určité transformace a samostatnosti. Došlo ke znovusjednocení Německa. Spolu s tím bylo zjišťováno zastoupení žen v roce 1945, 1990 a 2017 v parlamentech jednotlivých států v Evropě jako doplňující znalost ohledně zastoupení žen v čele státu a v parlamentu.

Podstatný pro kvalifikační práci a její zhotovení se stal komparativní neboli porovnávací přístup. Jedná se o metodu porovnání, která nám umožňuje zhodnotit a zanalyzovat procesy a přístupy na dvě či více srovnávacích jednotek vyspělých zemí. Na základě nejlepších výsledků a zkušeností je zapotřebí vybrat ten nejzdařilejší výběr, který pak implementujeme do sledovaných hledisek. V práci je užita geografická komparativní studie, dále statistické metody, metody geografického a historického výzkumu a dalších společenskovědných oborů.

Na základě zjištěných statistických dat z databáze IPU byly dále vypracovány tabulky podle absolutního počtu žen a mužů zvolených do funkce prezidentské a premiérské. Z těchto údajů byly dále vypočteny procentuální hodnoty podílu zastoupených žen v čele státu, dělených do dvou již zmíněných období. Jedná se o podíl žen, které se za sledované období vyskytly ve funkci prezidentky a premiérky dané země. Výpočet hodnot vycházel v procentech. Do statistických dat nebyly započítávány údaje o zastupujících osobách, ať už se jednalo o prezidenty, prezidentky, premiéry anebo premiérky. Pro výpočet podílu žen vyskytujících se na postech prezidentek a premiérek byl aplikován vzorec, viz níže. Tyto údaje byly následně korelovány s jednotlivými zvolenými ukazateli.

Vzorce pro výpočet podílu zastoupení žen:

$$P = \frac{\check{Z}_{\text{prez}}}{M_{\text{prez}}} * 100 [\%]$$

$$P = \frac{\check{Z}_{\text{prem}}}{M_{\text{prem}}} * 100 [\%]$$

$$P = \frac{(\check{Z}_{\text{prez}} + \check{Z}_{\text{prem}})}{(O_{\text{prez}} + O_{\text{prem}})} * 100 [\%]$$

P – podíl zastoupení žen

\check{Z}_{prez} – počet prezidentek \check{Z}_{prem} – počet premiérek

M_{prez} – počet prezidentů M_{prem} – počet premiérů

O_{prez} – celkový počet osob na postu prezidenta O_{prem} – celkový počet osob na postu premiéra

Na bázi pozdějšího zpracování došlo k vytvoření výstupů v programu Microsoft Office Excel – tabulek, výpočtů a porovnání podílu zastoupení žen v čele evropských států s indexem HDP jednotlivých států z roku 2017, indexem HDI 2016, indexem rovnosti pohlaví a lidského rozvoje z roku 2016 a indexem religiozity z roku 2015. Novější údaje k roku 2017 budou dohledatelné až v polovině tohoto roku. Jednotlivé ukazatele jsou významnými indikátory z hlediska vyspělosti vybraných zemí a umožňují nám nahlížet na zkoumanou problematiku zastoupení žen z vyššího společenského a ekonomického pohledu. Následně pak lze v rámci rozmístění jednotlivých výsledků analyzovat geografické hledisko v zastoupení žen na sledovaných postech v určitém období a sledovat, jak se zastoupení žen postupně měnilo. Reprezentativnost výběru těchto ukazatelů je vyvážená, jelikož většina ukazatelů alespoň částečně souvisí s ženským elementem.

Hrubý domácí produkt (HDP) je důležitý ukazatel ekonomiky. Počítá se souhrnem hodnot ve všech odvětvích činností a vyjadřuje vývoj ekonomiky za určité časové období (ČSÚ 2017). *Ukazatel lidského rozvoje* (Human development index, HDI) je prostředek pro srovnání zásadních lidských faktorů. Index definuje kvalitu lidského života na území určitého státu, bere v úvahu zdravý život, vzdělanost, gramotnost, průměrnou délku života a porodnost. *Index rovnosti pohlaví* je souhrnný indikátor, který měří komplexní složité problematiky rovnosti obou pohlaví a sleduje vývoj rovnosti či nerovnosti v průběhu času. *Index míry religiozity* je ukazatel míry zbožnosti. Jelikož se jednotlivé ukazatele doplňují, je vhodné korelovat více než jeden samostatně stojící ukazatel.

Zpracováno bylo i procentuální zastoupení žen v parlamentech jednotlivých států Evropy v letech 1945, 1990 a 2017. Tato data byla poskytnuta ze statistické databáze Meziparlamentární unie (IPU). Inter Parliamentary Union neboli Meziparlamentní unie (IPU) pravidelně zpracovává jednotlivé parlamentní volby na celém světě a poté reprodukuje absolutní a procentuální výsledky v rámci zastoupení žen a mužů. Podle aktuálních dat tvoří ženy v parlamentech v evropském srovnání 27 % (IPU 2017). Východiskem parlamentárního zastoupení žen byl jejich procentuální výskyt v dolní komoře parlamentu. Kvantitativní průzkum má prvořadou důležitost, je užíván pro všechny vědecké průzkumy, vyznačuje se hypotetickými formulacemi, pozorováním, sběrem dat, analýzou dat a potvrzením nebo odmítnutím stanovených hypotéz. Jelikož v různých obdobích minulého století došlo k územním změnám v rámci rozpadu a vzniku nových států, bylo toto hledisko zaznamenáváno do výsledných map. U nově vzniklých států se do statistik započítávají hodnoty ze společného státu té doby.

Kartografická metoda byla použita při tvorbě map v aplikaci ArcGis 10, při které byly vytvořeny mapy pomocí kartografických zásad a pravidel pro jednotlivá časová období od roku 1945. Mapy jsou rozděleny podle svého zaměření – zda se jedná o zastoupení žen ve funkci prezidentky, premiérky anebo zastoupení žen v parlamentech jednotlivých evropských států. K práci jsou přiloženy mapy indexu rovnosti pohlaví, HDP, HDI a religiozity, které slouží ke snadnějšímu znázornění dané problematiky. Podíly zastoupení žen ve funkcích jsou v mapě znázorněny kartogramem, absolutní hodnoty žen pak číselným údajem zvlášť v každé zemi.

Hlavním nástrojem jsou v současnosti pro testování teorií *korelace*. Následně zjištěná statistická data byla použita pro výpočet korelace mezi porovnávanými jevy. Závislost mezi dvěma kvantitativními znaky znázorňuje korelační koeficient, který je také výsledkem korelace a slouží k porovnávání dvou veličin na základě podobnosti. Cílem korelační analýzy je určit závislost mezi dvěma veličinami. Zjišťujeme mezi proměnnými těsnost vztahu a také zdali došlo k úzkému či vzdálenému vztahu. Výsledek korelace se pohybuje mezi hodnotami -1 až +1; koeficient -1 značí nepřímou závislost zkoumaného jevu, zatímco koeficient +1 označuje přímou závislost jevu. Hodnotícím kritériem byla korelace s jednotlivými sledovanými ukazateli (index rovnosti pohlaví, index HDP, index HDI, index míry religiozity), všechna korelace pro sledované období od roku 1945 až do současnosti a od roku 1990 až do současnosti v rámci jednotlivých území. Interpretace hodnot korelačního koeficientu byla definována podle Vaus (1990) in Mareš (2002).

Výpočet korelace obecný vzorec:

$$r_{x,y} = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i y_i - \bar{x} \bar{y}}{s_x * s_y}$$

Obecný vzorec pro výpočet korelace (viz výše) nám dokládá vztah mezi dvěma veličinami. Lze ho interpretovat tak, že $r_{x,y}$ nám definuje výslednou hodnotu korelační závislosti. V samotném vzorci proměnné hodnoty x_i a y_i označují již konkrétní porovnávané korelované procesy ze statistického souboru a veličiny \bar{x} a \bar{y} označují průměrné hodnoty sledovaných procesů ze statistického souboru. Závěrečné atributy vzorce jsou s_x a s_y . Výsledné hodnoty v korelaci s indexem religiozity mohou být značně zkreslené, hodnoty započítávané se mohou lišit s reálnou hodnotou zbožnosti každého člověka. Víra je individuální přístup každého k nadpřirozenému, někteří ji mohou chápat jako soukromou věc.

Dále pak následovala analýza, ve které byly rozebrány určité příčiny a případy shodující se anebo naopak diferencující se od určitých předpokladů a komparovány výsledné podíly žen zastoupených v čele jednotlivých evropských států a výsledné korelace zvolených hodnotících ukazatelů. Ze sledovaných statistických údajů a vytvořených mapových výstupů došlo ke komparování států podle sledovaného ukazatele a porovnání jednotlivých hledisek. Veškeré výpočty jsou přiloženy v seznamu příloh. Následně byla zhotovena syntéza těchto rozebraných poznatků, dochází ke komplementaci zjištěných příčin a důsledků zastoupení žen v čele státu a také ke kategorizaci států. Práce je zakončena závěrem, v němž došlo ke shrnutí výsledků a potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz.

4. Historický kontext

Historie ženského hnutí za rovnoprávné postavení žen sahá až do 18. století. Vznikající hnutí započalo etapu různých proměn, které daly do pohybu celospolečenskou otázku. Jedním z prvních impulsů k domáhání se rovných práv pro ženy byla událost, která způsobila zlom dosavadních dějin v Evropě. Celé 18. století s sebou přináší mnoho společenských, kulturních, ale i politických změn. V habsburské monarchii byla zavedena povinná školní docházka, v Americe zase vznikl nový stát Spojených států amerických jako první stát založený na svobodě, v Anglii došlo k rozvoji technického pokroku v rámci průmyslové revoluce, a právě na konci století došlo ve Francii k revoluci, která je považována za zlomový předěl v dějinách lidstva.

Velká francouzská revoluce otrásla politickým řádem, ale i vzájemným vztahem obou pohlaví. Právě ona spustila vlnu liberalizace a proměnu starých pořádků v nové. Přispěla k přechodu z feudální společnosti ke společnosti kapitalistické, také k novému pohledu na tehdejší Evropu a přeformulovala postavení jednotlivých států. Začala se vytvářet nová občanská společnost hájící své zájmy – osobní svobody, svobodu společnosti a podíl na politické moci. S rozvojem svobod, parlamentarismu a ústavnosti souvisel výrazný ekonomický růst, zvyšování životní úrovně a vzdělané společnosti. Revoluce měla velký význam i pro ženy.

Nekonečný boj za rovnoprávnost žen lze vysledovat už na konci 18. století v souvislosti se zmíněnou Velkou francouzskou revolucí a s Deklarací práv ženy a občanky. Deklarace práv ženy a občanky byla sepsána francouzskou spisovatelkou Olympe de Gouges v roce 1791. Svým feministickým a demokratickým smýšlením se Olympe snažila získat stejná práva pro ženy, jaká během Velké francouzské revoluce získali muži a snažila se o genderovou rovnost. Ve svém díle kritizovala nadvládu mužů a nerovnost pohlaví. Byla však natolik revoluční, že deklarace se uznání nedostalo a Olympe byla za své myšlenky s'ata gilotinou při fanatickém běsnění jakobínů v roce 1793. Přesto se Olympe stala prvotním impulsem v první vlně feminismu (Bocková 2007).

Dle Bahenské (2014) ženské hnutí v začátcích usilovalo především o autonomii žen, jejich přístup ke vzdělání, držbu majetku a volební práva, jaká do té doby měli pouze muži (v některých případech jen majetní muži). Zabývalo se tedy zkoumáním nerovnosti pohlaví. Aktivistky obhajovaly lepší postavení žen z pozice rovnosti i z pozice rozdílnosti.

Jedna z prvních autorek zasahující se o práva žen byla v 18. století také Mary Wollnecraftová působící v Anglii. Své myšlenky sepsala v knize *Obrana ženských práv*. Jednotlivá práva se týkala ženského vzdělání a kvalifikovaného povolání (Briggs a kol. 1997). Mary obdivovala Rousseaua a jeho politické názory, spolu s ostatními ale odmítla jeho teorii, že ženy mají jen poslouchat muže. Zastávala názor, že ženy mají moc, která není podložena rozumem, využívají totiž slabosti, smyslnosti a sexuality k získání privilegií a nelegitimní moci. Vycházela z toho, že vinu ženské slabosti nese výchova, jenž se výrazně odlišuje mezi oběma pohlavími. Emancipace žen podle ní zprvu nespočívala v politické oblasti, ale bylo zapotřebí osvobodit se od starých zvyklostí a norem ve prospěch nové mravnosti. Problémem v počátcích hnutí bylo, že ne všechny ženy se ztotožňovaly s myšlenkami o jejich rovnoprávnost a většina byla proti (Bocková 2007).

Počátky evropské i celosvětové industrializace, a tím pádem i přerod zemědělské společnosti na společnost průmyslovou, můžeme hledat v průmyslové revoluci, která proběhla v Anglii v letech 1780 až 1830. Rozvoj průmyslu byl spojený i s nástupem urbanizace a zvýšenou poptávkou po pracovní síle. Právě při této příležitosti se do popředí snažily dostat ženy, pro které byla práce novým zdrojem obživy. Víceméně boj za zrovnoprávnění ženského volebního práva začal v 19. století, kdy se ženy snažily nejprve prosadit v pracovním sektoru. Avšak ani tam se ženy nestaly rovnoprávnými. Pokud pracovali ve stejné továrně ženy i muži, byla hierarchie práce a mezd u žen a u mužů oddělena (Massey 1994). Bocková (2007) tvrdí, že britské ženy dosáhly během průmyslové revoluce většího úspěchu a přínosu, než jaký byl u francouzských žen během Velké francouzské revoluce, při které byla většina žen proti zrovnoprávnění. V obou případech ženy přispěly k položení základů moderní doby. Později došlo na zrovnoprávnění i ve vzdělávacím sektoru (Hubinková 2008).

Bocková (2007) se domnívá, že ženské hnutí nevzniklo jako organizované hnutí, ale nejprve se jednalo o individuální přístup žen nebo menších skupinek žen, někdy i mužů. Nejen ženy usilovaly o své zrovnoprávnění, v některých případech se za rozšíření volebního práva žen zasazovali i muži. Jako příklad můžeme uvést jméno anglického filozofa a politika Johna Stuarta Milla, který už v roce 1867 požadoval v Anglii v Dolní sněmovně volební právo pro ženy. Neusiloval jen o zrovnoprávnění žen, sám byl velký zastánce o rozšíření volebního práva pro všechny (Briggs a kol. 1997).

Východiskem ženského hnutí se stávalo ženské milosrdenství, to znamená vztah a péče o chudé, především o ženy a děti. Dle Bockové (2007) se postupně během 19. století ve Velké Británii vytvořilo mnoho dobročinných sítí ženských iniciativ, které se věnovaly školám, stravování dětí, péči o propuštěné vězně, matky, prostitutky a chudé dívky. Tato vlna solidarity dokázala přimět i další ženy, aby se do příslušné činnosti zapojovaly. Postupně se feministkám v Anglii i jinde na kontinentě podařilo překonat hranice vlastní třídní příslušnosti a nahradit tuto dobročinnou, nehonorovanou činnost sociální prací. V mnoha zemích se vlna ženské angažovanosti vzedmula s rozšířením nemoci zv. cholera. Různě po světě začaly vznikat ženské spolky, zpřístupňovaly se veřejné školy pro ženy a další. Přes sociální práci se ženy dostávaly více k politice. Větší svobody ženám dopomohly k dosud nezvyklé vedoucí roli. Klasické ženské hnutí vznikalo od druhé poloviny 19. století až do počátku 20. století v různých státech, reagovalo na sociální hnutí a zasáhlo do sociálních otázek. Jedním z cílů bylo oprostění se od dané příslušnosti k pohlaví. Postupně se vykrystalizovaly další cíle se zaměřením na možnosti většího výdělků žen, prioritu vzdělání a manželské reformy. Většina ženských hnutí byla spojena s liberalismem. K paralelnímu průběhu, avšak ke konkurenci, docházelo mezi ženským a dělnickým hnutím, které si za cíl kladlo jiné priority než hnutí ženské. Až se to zdá zvláštní, mezi kritiky se našly i ženy, které se cítily být ohroženy ženským hnutím (Briggs a kol 1997). Postupně se mezi lety 1892-1918 ženská sdružení sjednocovala pod národní svazy v evropských státech (Finsko, Německo, Velká Británie, Švédsko, Nizozemsko, Dánsko, Švýcarsko, Francie, Rakousko, Itálie, Maďarsko, Norsko, Belgie, Rusko, Bulharsko, Řecko, Srbsko, Portugalsko a Španělsko) (Bocková 2007).

Radikálním ženám, které se angažovaly za zrovnoprávnění volebního práva, se říkalo sufražetky, od latinského slova *suffragium*, což znamená volební právo. Toto hnutí sufražetek se zrodilo nejdříve ve Velké Británii; bylo slabé, ale aktivní. Angažovalo se už při třetí velké reformě volebního práva roku 1884 o prosazení hlasovacích práv i pro ženy a od roku 1907 se jim začalo říkat sufražetky. Během kampaně se sufražetky setkávaly se silným odporem tisku, parlamentu a církve (Briggs a kol. 1997). V době demokratizace a nacionalismu, při příležitosti prosadit volební právo, byl většinou důvod už nepokračovat ve výslovné maskulinizaci politického života.

Politická reprezentace vždy patřila mezi hlavní témata feministického hnutí, jak se později ženské hnutí nazývalo. Hnutí za volební právo existovalo v rámci širšího ženského hnutí. O zrovnoprávnění se mluvilo v různých státech několik let.

První zlomové chvíle, kdy několik hlasů sufražetek vystoupilo s návrhem, byly ve Francii, Německu a Rakousku v předvečer roku 1848 a během následujících revolucí téhož roku. Ve Španělsku se poprvé ženy dožadovaly svých práv v roce 1854, o sedm let později to bylo již ve sjednocené Itálii a rovněž v 60. letech 19. století se objevily požadavky ve Švýcarsku. V Norsku se postupně zvyšovaly hlasy žen v roce 1884. Jako součást širokého hnutí o reformu volebního práva mužů byly i ženy v roce 1899 ve Švédsku. V dalším severském státě, ve Finsku, to bylo na přelomu století. V carském Rusku proběhly snahy o všeobecné volební právo při rozhoření revoluce roku 1905 (Bocková 2007). Volební právo pro ženy do svých programů dávaly i socialistické strany po celé Evropě, které nerozlišovaly pohlaví či národ. Viděly hlavní rozdíl v třídních systémech. Velmi angažované v otázce rozšíření volebního práva bylo levicové hnutí ve Velké Británii ze 40. let 19. století. Vznikající socialismus a z něho následně vytvořený komunismus, se o ženy začal zajímat více. Později v rámci rozšíření politického života byly v komunistických státech zavedeny povinné kvóty, především pro méně vlivné instituce, jako byly parlamenty (Balážová 2013).

Ženy také požadovaly volební právo teprve v době, kdy docházelo k demokratizaci. Jednotlivé rozdíly přijetí rovnoprávnosti nelze vysvětlovat ani tak v ženském hnutí, jako spíše v rozdílnosti ústavnosti jednotlivých států, kultuře a hospodářské prosperitě. V Evropě probíhal souběžně zápas o rozšíření volebního práva pro ženy s odstraněním volebního censu pro muže. Jednotlivé časové mezníky mezi zavedením všeobecného volebního práva byly velmi odlišné. Finsko, Nizozemsko a Irsko zavedlo současně plné volební právo jak pro muže, tak pro ženy. V Rakousku a ve Velké Británii byla zohledněna práva za pouhých 10 let. Zajímavé je, že naopak ve Švýcarsku trvalo rozmezí mezi přijetím obou pohlaví mezi voliče 150 let (Bocková 2007).

V Evropě můžeme najít rozdíly v postavení žen ve 20. století, je totiž mimořádné různorodé. Minulé století bylo postiženo nejničivějšími válkami, které po sobě zanechaly několik miliónu mrtvých, ale také započaly novou éru vyvíjející se společnosti a tudíž i pohledu na postavení žen. První světová válka měla být válka blesková, jenže se protáhla na celé 4 roky. Muži odvedeni na frontu už nemohli vykonávat svoji dosavadní práci, ta byla tudíž následně převzata ženami, které díky tomu zaznamenaly celospolečenský rozvoj. Poválečné úspěchy pak doprovázely diskuze o určitém vděku ženám za jejich aktivitu během války, díky které dosáhly většího zespolečenštění a došlo k uvolnění třídního napětí.

Dalším mezníkem byla druhá světová válka, která způsobila obrovský sociální šok a přinesla společnosti určité rozhřešení týkající se pohledu na ženské pokolení. V ohledu na probíhající změny se v druhé polovině minulého století probíraly otázky týkající se rovnoprávnosti žen. Ženy totiž touží dále uplatnit své zkušenosti. Od 60. let vznikají ženská organizovaná hromadná setkání a ženy vstupují do veřejného politického života (Curran 2005).

Prvním státem, který zrovnoprávnil volební právo současně pro ženy i muže, byl severský stát Finsko v roce 1906. Důvodem byla snaha vymanění se z nadvlády Ruska, jenž trvalo od roku 1815. Podobná situace byla v Norsku, ženy tu dostaly volební právo dlouho po odstranění třídních překrad. Samostatnost na Švédsku získalo roku 1905 a rozšíření volebního práva s censem proběhlo v roce 1907, zrušeno censum bylo až v roce 1913. Tyto dva státy byly evropskými průkopníky a započaly vlnu uznávání volebního práva ženám v celé Evropě. Následujícími státy byly Švédsko a Dánsko. Některé z evropských států přijaly všeobecné volební právo až po 1. světové válce, která hnutí na čtyři roky přerušila. Významným spouštěčem rozšiřování volebního práva se stala právě zmíněná 1. světová válka. Největší hlasatelé zdůrazňovali a zdůvodňovali právo přijetí volebního práva především aktivitou žen během války. Do poválečných uznání volebního práva žen se řadí Německo, Polsko, Nizozemsko, Československo, Maďarsko, Velká Británie. Většina dalších evropských států přijala všeobecné volební právo do konce druhé světové války. V nejstarší republice světa, San Marině, se ženy tohoto práva dočkaly až v roce 1959. Některé dnes vyspělé státy však uznaly všeobecné volební právo až po roce 1970, například Švýcarsko (1971), Portugalsko (1976) a Lichtenštejnsko (1984). Zvláštním případem je zmíněné Portugalsko, které rozšířilo volební právo pro ženy už v roce 1931, ale jen s určitými podmínkami. Ženy musely mít vystudované středoškolské anebo vyšší vzdělání. Plná volební rovnost byla uzákoněna ústavou až v roce 1976. V celé Evropě se již podařilo ukončit proces za získání ženského volebního práva (IPU 2005).

5. Analýza zastoupení žen v čele evropských států

Analytické šetření bylo prováděno ve dvou sledovaných obdobích. První se věnovalo počtu žen od roku 1945 až do současnosti. A ve druhém byly ženy sledovány od roku 1990 až do současnosti. Ve zjištěných statistikách přístupných na internetu byly analyzovány počty žen vyskytujících se ve zmíněných obdobích na postu prezidentky a premiérky. Analytická část práce je rozdělena do dílčích kapitol zastoupení žen ve funkci prezidentek, premiérek a dle závislosti korelační analýzy s jednotlivými indexy (HDP, HDI, míra religiozity a index rovnosti pohlaví). V současnosti reprezentuje evropské země 5 prezidentek a 4 evropské země mají v čele vlády ženu. Avšak ve všech evropských státech dominují na čelních pozicích muži. Z celkového počtu 44 států Evropy dosáhly ženy na post prezidentky nebo premiérky ve 26 zemích, to odpovídá 59 %, což je dobrá asociace do budoucna i pro ostatní země.

Až do současnosti se v některých státech udrželo monarchistické zřízení. V příloze Tabulka 1 prezentuje dvě panovnice konstitučních monarchií v Evropě, které v současnosti vládou své zemi. Mezi tyto dvě ženy, britskou panovnici Alžbětu II. a dánskou královnu Markétu II., se od roku 1980 do roku 2013 řadila i nizozemská královna Beatrix, která však před 5 lety abdikovala ve prospěch svého nejstaršího syna Viléma Alexandra. Královna Alžběta II. vládne ve Velké Británii od roku 1952 po smrti svého otce Jiřího VI., pochází z windsorské dynastie a je nejdéle panujícím monarchou v dějinách země. Narodila se v roce 1926 a se svým chotěm Philipem má čtyři potomky. V pořadí druhá, v současnosti vládnoucí královna, usedla na trůn v roce 1972 v Dánsku. Markéta II. se narodila v roce 1940. Se svým manželem Henrym má dva syny. Obě království jsou konstituční monarchie, tzn. že mají vesměs pouze reprezentativní a formální úlohu.

Do statistik královny započítávány nebyly, jelikož vládu získaly díky dědičnosti trůnu umožněné v ženské linii rodu. Reálné faktické postavení žen v dané zemi se ve statistikách tedy neodráží. Do map byly znázorněny konstituční monarchie pomocí šrafury (viz Mapa 1).

5.1 Faktory ovlivňující vyšší zastoupení žen v čele státu

V rámci umožnění přístupu žen do politiky se ženy začaly více angažovat na přední místa v politice. Z důvodu historické marginalizace žen se od minulého století snaží změnit dosavadní situaci a dostávat se více a více do vysoké politiky.

Můžeme vymezit určité příčiny, jež ovlivňují počet zastoupení žen na čelních politických místech. Především se jedná o rozdíly mezi jednotlivými regiony a státy, které můžeme definovat na základě uplatňování nebo absence pozitivních opatření, faktorů a bariér. Každý stát má určité preference a faktory ovlivňující tuto problematiku.

Tyto faktory jsou dle Norrisové (2006) v Balážové (2013) na úrovni společnosti a institucionálního rámce a pak na úrovni politických stran. Společenské faktory ovlivňují politickou participaci žen. Jednou z charakteristik je nerovnoměrné zastoupení žen v čele státu v zemích Evropy.

Vyšší participaci žen na politickém životě zapříčinil rozvoj svobod a následná demokratizace společnosti, kterou většina států provedla v první polovině 20. století. V souvislosti s přijetím demokracie do státního zřízení je jedním z prvků zajištění všeobecného, rovného a tajného volebního práva. Jako všeobecné volební právo se označuje právo volit pro každého svéprávného občana bez ohledu na jeho pohlaví, původ, rasu a náboženské přesvědčení. Také je to právo být v politice reprezentován (Gelnarová 2010). Určité procento podílu na participaci žen mají také formy prezidentských voleb. Dělíme je na přímé a nepřímé. Přímé volby se vyznačují přímostí volby, nikoliv pomocí zprostředkování. V současnosti má přímou volbu prezidenta většina evropských států. Přímou volbu mají evropské státy Bulharsko, Finsko, Francie, Irsko, Kypr, Litva, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Bělorusko, Rusko a Ukrajina. V roce 2013 se k nim zařadila i Česká republika (Fňukal 2013). Z hlediska komparace, kolik z těchto států mělo za svoji reprezentantku přinejmenším jednu prezidentku, analyzujeme, že z celkového počtu 16 států pouze 3 měly v úřadu alespoň jednu prezidentku, což odpovídá 18 %. Můžeme definovat, že z hlediska ovlivňování zastoupení žen na přední místa to sice nemá až takový dopad, ale v souvislosti s přímou nebo nepřímou volbou se jeví jako jedna z možných hledisek rozvoje do budoucnosti.

Nepřímá volba prezidenta je zprostředkovaná volba přes zvolené prostředníky. V současnosti nalezneme tuto formu volby u států Estonsko, Itálie, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Německo, Řecko a Švýcarsko (Fňukal 2013). Z toho v 50 % států byla zvolena nejméně jedna žena jako prezidentka. Mezi těmito státy a státy s přímou volbou však existují rozdíly. Do přímé volby se řadí státy spíše postsocialistického bloku a bloku východního.

Určité specifikum prezentuje Francie, Irsko, Kypr a Rakousko, které do tohoto řazení nepatří. Rozhodnutí voličů, jakého volit kandidáta, je ovlivněno řadou faktorů. Podstatný je bezprostředně soulad volebního programu kandidátů s názory a postoji voličů. Dle Fňukala (2013) můžeme rozdělit hlavní geografické vlivy na hlasování na efekt kandidáta, efekt sousedství a efekt kampaně. Jedním z faktorů je již zmíněný efekt kandidáta, většinou voliči volí „všeobecně známé“ místní osoby. Mimo jiné záleží i na pohlaví, ženy převážně volí zase ženy. V efektu sousedství voliči upřednostňují a přijímají za svou volbu svého okolí.

Mezi důvody, které mají za následek vyšší participaci žen ve vysoké politice, řadíme kulturní, vzdělanostní a profesní strukturu žen (Curran 2005). Už od dětství je odlišná socializace dívek a chlapců, ta má za následek již vytvořené stereotypy. A to takové, že politika je podle mnohých mužská činnost, zatímco žena má povinnosti v domácnosti. Bohužel i dodnes se tvoří různé názory, že ženy postrádají nutnou kvalifikaci a doporučení, tudíž se nevyskytují na předních funkcích v politice. Redukce genderových stereotypů patří k hlavním překážkám, které brání ženám dosáhnout povýšení (Formánková 2015). Tyto stereotypy se v mnoha zemích už povedlo minimalizovat a stále častěji se, na rozdíl od minulého století, setkáváme se ženami ve vrcholných politických funkcích. Podle vzdělanostní struktury lze analyzovat vysoký stupeň vzdělanosti žen, které tak mají snadnější přístup k odbornějším místům. Lidský rozvoj přispívá ke kulturním změnám ve společnosti a jeho zvyšující se index pozitivně koreluje se zvětšujícím se podílem žen v čelních místech politiky. V souvislosti s tím dochází k větší genderové rovnosti. Avšak Norrisová (2006) v Balážové (2013) doplňují, že samotné kulturní předpoklady ve společnosti nepostačují ke zvýšení reprezentace ve vrcholových politických funkcích. Záleží i na sociálně-ekonomických předpokladech daného státu, na ekonomickém rozvoji a stabilitě, jež jsou popsány v jedné z dalších kapitol. Podle Dollar, Gatti (1999) genderové nerovnosti ve společnosti ovlivňují ekonomické a vzdělanostní příležitosti žen a negativně dopadají i na celou ekonomiku státu. Důležité je také zajištění určitého procenta rovnosti postavení žen, tudíž rovnosti pohlaví.

Určitým typem ovlivnění v zastoupení žen na post prezidentky nebo premiérky je i náboženské hledisko. Zasahuje do nich nepřímo z hlediska vztahu k tradičním a duchovním hodnotám. Většina populace se od 19. století začala silně sekularizovat a za pomoci moderních technologických zařízení dokázala svůj záměr přesunout na jiné hledisko bytí. Svým způsobem dala změna společnosti větší volnost ženám, které se tak dostávaly na přední funkce politiky. I přesto je křesťanská kultura a tradiční hodnoty ve společnosti silně ukotvená (Klingorová 2016).

Velmi významným faktorem, který přispívá k vyššímu zastoupení žen, jsou genderové kvóty. Genderové kvóty potvrzují pravidelnost o větším zastoupení žen v čele státu. Dle Dalehrup (2005) implementace genderových kvót do politiky zajišťuje určité procento nominovaných nebo zastoupených osob určité skupiny. Tato opatření neřeší nízké zastoupení žen napořád a některé státy je po určité době dosažení potřebného počtu opět zrušily. Dánsko v minulosti dočasně zavádělo genderové kvóty s cílem vyvážených nominací. Jakmile se podařilo dosáhnout kritické 30% hranice zastoupení žen, vláda nařídila kvóty zrušit. Významné státy, které v legislativě mají ukotveny genderové politické kvóty, jsou Belgie, Španělsko, Portugalsko, Francie, Srbsko, Bosna a Hercegovina. Pro Německo a Rakousko jsou typické vnitrostranické kvóty, jimiž si oba státy zajišťují velmi dobré umístění v mezinárodním měřítku. Patrné je, že státy s formálními anebo neformálními genderovými kvótami se vyskytují na předních příčkách ve srovnání zastoupení žen. Norsko své kvóty přijalo do svých zákonů už v roce 2006. Jednalo se o zákon vyžadující minimálně 40% zastoupení žen v politice. Výsledkem je dvojnásobná participace žen v tavním politickém systému ve srovnání se státy bez přijetí těchto kvót. Kvóty významně zajišťují určité procento žen v politice, souvisí to i se změnou, kterou by přinesly zvolené ženy. To má tudíž i pozitivní vliv na zvýšení počtu zastoupených žen v čele státu. Podle Gelnarové (2010) argumentace, že ženy budou reprezentovat ženské zájmy, zahrnuje značnou autonomii zvolených reprezentantek. Ženy jsou vázány stranickými programy a cíli a nereprezentují ženy jako skupinu. Proto je nasnadě věnovat se do budoucna i otázkám, zda politika dělí své samotné zaměření dle zájmu pohlaví, ty však nejsou hlavním úkolem této práce.

Jedním z dalších faktorů je pravidelnost v zastoupení žen. Pokud si občané dokáží zvolit například v přímé volbě prezidentku, objeví-li se v dalších letech vhodná kandidátka s vhodným programem, dojde ke snadnějšímu zvolení ženy než v předešlých letech. Pokud se žena stane prezidentkou nebo premiérkou a má silnou podporu, většinou je zvolena i na následující období. To si můžeme ukázat na příkladu Litvy. Litevská prezidentka Dalia Grybauskaitėová byla v roce 2009 zvolena jako vůbec první prezidentkou země. O pět let později se rozhodla znovu kandidovat na post prezidentky a konané druhé kolo prezidentských voleb obhájila, tudíž je v současnosti prezidentkou v již druhém volebním období.

Rozdílné byly časové úseky mezi zavedením volebního práva pro muže a pro ženy (viz Mapa 9). V Rakousku to trvalo 10 let, v Itálii 30 let, v Německu 50 let. Francie zrovnoprávnila volební právo pro obě pohlaví až za 100 let a ve Švýcarsku si ženy musely počkat na 150letou časovou prodlevu. Finsko, Nizozemsko a Irsko zavedlo současně plné volební právo jak pro muže, tak pro ženy (Bocková 2007). Tím lze definovat dřívější nastoupenou cestu k rovnosti obou pohlaví. Zvláštním případem je i Velká Británie, která zavedla aktivní a pasivní volební právo už v roce 1918 pro plnoleté muže. Pro ženy bylo zavedeno specifické volební omezení, aktivně volit mohly až od 30 let, pro pasivní volební právo jim stačilo mít 21 let. Teprve v roce 1928 byla věková hranice sjednocena na úrovni mužů. Dle předpokladu se rovnice „čím brzké přijetí volebního práva pro ženy, tím větší počet zastoupených žen v čele státu“ může jevit jako logické řešení. Avšak v rámci zjištěné korelace se ve všech případech objevují záporné hodnoty. Tudíž došlo k negativní asociaci korelovaných jevů. Znamená to, že tím pádem došlo k vyloučení příčiny většího zastoupení žen ve vrcholových politických funkcích s asociací brzkého přijetí volebního práva. Na základě tohoto tvrzení by se nejčastěji ženy objevovaly na čelních místech ve státech Finsko (přijetí volebního práva pro ženy v roce 1906), Norsko (1913) a Island (1915). Nicméně za sledovanou dobu nedosáhly ženy ani v jednom zmíněném státě nejvyššího počtu zastoupení. Nejbližší korelační hodnotě 0 se přiblížila korelace s podílem prezidentek od roku 1945 a to s hodnotou -0,10. Jako příklad potvrzení výpočtu můžeme uvést Švýcarsko, které volební právo pro ženy přijalo až v roce 1971. Oproti ostatním zemím Evropy je to mnohem později. Ve Švýcarsku chyběl činitel, který se jinde v Evropě angažoval v prosazení volebního práva žen. Intenzivní zápas za odstranění třídních překlad se naplno prosadil až v 70. letech minulého století. Podobně jako ve Švýcarsku, tak i ve Francii se vývoj opozdil. „*Nikoli přesto, že šlo o nejstarší mužské demokracie v Evropě, ale právě proto. První se měli stát posledními.*“ (Bocková 2007, s. 206). A právě Švýcarsko se v současnosti vyznačuje jedním z nejvyšších zastoupení žen v prezidentském postu (celkem 5 prezidentkami). Na rozdíl od kvantitativního posouzení počtu žen můžeme analyzovat i dobu, ve které se ženy staly prezidentkami. V rámci institucionální povahy se zaměřujeme na volební systém, politické strany a zákony, především aktivní a pasivní volební právo žen. Státy, které brzy rozšířily volební právo pro ženy lze analyzovat jako státy, ve kterých se mezi prvními vyskytly ženy ve vysoké politice, například Island (1915). V roce 1980 zde byla zvolena úplně první prezidentka. Švédsko (1920) mělo svou první premiérku už v roce 1958, Norsko v roce 1913 a premiérka byla zvolena už v roce 1981. Zajímavé je, že San Marino rozšířilo volební právo pro ženy v roce 1959 a svoji první prezidentku občané měli už v roce 1981.

5.2 Zastoupení žen ve funkci prezidentek

Zastoupení žen v politice ovlivňuje mnoho faktorů, které jsou důležité pro tvorbu pozdější participace žen v politice, jako např. ekonomická vyspělost, kultura, náboženství, historie, konzervativní a liberální hodnoty společnosti. Podle toho můžeme Evropu rozdělit na státy se stabilnější ekonomikou a s vyšším anebo s nižším hrubým domácím produktem. Dále pak v Evropě nalezneme státy s vyšší mírou religiozity, ve kterých převažuje buď katolictví, nebo protestantství apod.

Prezident nebo prezidentka je nejvýznamnější osobností v zemi, prezentuje stát v zahraničí. Je volen parlamentem nebo přímo či nepřímo obyvateli státu. V některých státech je jeho moc založena na moci výkonné a je nezávislý na parlamentu, má právo veta, v jiných zemích je prezident spíše reprezentant, má omezené vnitrostátní pravomoci (Novák 2011). Historicky první ženou v Evropě, zvolenou demokratickými volbami do funkce prezidenta, se stala Vigdís Finnbogadóttirová na Islandu. U moci byla v letech 1980 až 1996 a je stále velmi populární. Do té doby byli ve všech evropských státech do úřadu prezidenta voleni výhradně muži. Lze říci, že to byla výlučně maskulinní záležitost. Avšak po zvolení první prezidentky v historii země se prolomilo jakési „maskulinní vládnutí“ a od té doby se v různých státech objevovaly i prezidentky. Stále ale ženy nedosáhly potřebné rovnosti jak v samotné politice, tak i ve vrcholné, na zvýšení nelze spoléhat pouze přirozeným vývojem. Jedním z řešení pro zajištění určitého procentuálního zastoupení žen v rozhodovacích pozicích, je zavedení pozitivních opatření, zejména genderových kvót. Do politiky se tak dostává více žen, které zaujímají i ty nejvyšší posty – prezidentské.

Zastoupení žen na postu prezidentek bylo sledováno v období od konce druhé světové války do současnosti (viz Mapa 1). Metodicky byla práce rozdělena do dvou etap od roku 1945 až do současnosti, a od roku 1990 až do současnosti. Až do současnosti se v evropských státech vystříдалo v této funkci celkem 17 žen, zvláštní skupinu představují regentky v San Marinu, kterých se za sledovanou dobu vystříдалo celkem 17. Přehled o počtu současných prezidentek v Evropě nám znázorňuje tabulka 2. Celkem je jich pět, a to ve státech Estonsko, Chorvatsko, Litva, Malta a Švýcarsko. V současnosti prezidentky svým počtem mírně převažují nad premiérkami. Jmenovitě je to Kersti Kaljulaidová v Estonsku, Kolinda Grabar-Kitarovićová v Chorvatsku, Dalia Grybauskaitėová v Litvě, Marie Louise Coleiro Precová na Maltě a Doris Leuthardová ve Švýcarsku.

Jak si můžeme povšimnout, v porovnání z výsledných Map 1 a 2 vyplývá, že více prezidentek bylo v zemích s vyšším hrubým domácím produktem na obyvatele, státu se daří v ekonomice a lidé se mohou věnovat dalším cílům, třeba i vysoké politice.

Nejvyšší HDP za rok 2017 měly státy Island, Estonsko, Irsko, Litva. Jelikož tyto státy v různých časových obdobích reprezentovaly ženy jako prezidentky, můžeme to definovat jako kladný faktor do budoucna pro ostatní státy.

Ve státech, kde převažuje protestantské vyznání jako státní náboženství, se ženy dostaly do vyšších politických funkcí (viz Mapa 8). Protestantské vyznání je liberálnější než vyznání katolické, jenž ženám neumožňuje takové možnosti uplatnění se ve vyšších výkonnějších funkcích. U protestantů nalezneme více žen s funkcí například pastora. Jedním z faktorů vyšší míry reprezentace žen ve funkci prezidenta je i index lidského rozvoje, což je hlavní ukazatel životní úrovně. V porovnání indexu HDI s podílem žen ve funkci prezidenta se státy v nejvyšších hodnotách shodují jen s Islandem a Irskem. Převážná většina států nevykazuje podobné zaměření. Z geografického hlediska lze státy s prezidentkami definovat jako státy vyspělé, s vyšším a středním hrubým domácím produktem. Jsou to státy severní Evropy (Island, Finsko), baltské státy (Estonsko, Lotyšsko, Litva), západní (Irsko), střední (Švýcarsko) a jižní Evropy (Bosna a Hercegovina, Malta, San Marino a Srbsko).

V regionech, kde figurovaly prezidentky, probíhají různé interakce, především v sousedských státech jako je Estonsko, Lotyšsko, Litva. Z celkového pohledu lze definovat státy, ve kterých se vystřídal více prezidentek jako vyspělé, ekonomicky stabilní a s převažujícím protestantským vyznáním.

Podíl zastoupení žen v čele státu *od roku 1945 do současnosti* nám zobrazuje tabulka 6. Celkem se v 11 státech vystřídal 34 žen. Největším podílem se vyznačuje Irsko s 33 %, kde se vystřídal celkem 8 prezidentů, z toho 2 byly ženy. První Mary Robinsonová, zvolená roku 1990, vládla 7 let. Hned po ní byla zvolena druhá prezidentka státu Mary McAleeseová (1997-2011), jako první žena vystřídala v čele státu jinou ženu. Druhý největší podíl má Malta s 29 %, za sledované období se v úřadu prezidentky vystřídaly 2 ženy. S 20 % se na třetí místo zařadil ostrovní stát Island. Estonsko spolu s Finskem a Švýcarskem se řadí na dělené čtvrté místo s 11 %. Ve Švýcarsku se během 73 let vystřídalo na postu prezidenta celkem 5 žen. Švýcarská Federální rada má 7 členů a jeden její člen je na každý rok zvolen ceremoniální hlavou státu, proto se jich ve funkci prezidentky vystřídalo více než ve státě jiném. Ženy tak mají větší šanci na zvolení, jelikož se hlava státu volí každý rok. Rozhodnutí přijímá Federální rada kolektivně (Fňukal 2013).

San Marino je stát na jihu Evropy, převážně katolický, řadí se mezi nejbohatší země na světě a má vysoce stabilní ekonomiku. Funkci hlavy státu zde netradičně vykonávají 2 kapitáni-regenti, kteří jsou voleni každých 6 měsíců – 1. dubna a 1. října.

Za sledovanou dobu se jich vystřídal celkem 189, z toho ženy tvoří 10 % (IPU 2005). Nejmenší podíl žen na řízení státu z těchto 12 zemí má přímořský stát Chorvatsko. S pěti procenty se řadí na poslední místo.

Druhé sledované období je *od roku 1990 do současnosti* (viz Mapa 2, Tab. 7). Jednotlivé podíly byly vyšší než v předchozím období, lze to vysvětlit tím, že se v kratším sledovaném období zvolilo méně celkových hlav státu. Největšího podílu žen na vedení státu dosáhlo Irsko, jehož výsledek byl překvapující, bylo to celkem 100 %. Jelikož se na postu prezidenta vystřídali jen dva muži, ženský protějšek taktéž reprezentovaly pouze dvě ženy. Irsko se v současnosti řadí mezi vyspělé státy se stabilní ekonomikou, po stránce lidského rozvoje a rovnosti pohlaví také patří mezi státy s vyšším indexem rovnosti.

Jako druhý zástupce skončil Island s 50% zastoupením žen, který má zatím sice pouze jednu reprezentantku Vigdísu Finnbogadóttirovou, ale i ta postačuje k tomu, aby splnil padesáti procentní hranici. Se 17 % méně než Island, skončily dva severské státy Estonsko a Finsko. Každý měl za tu dobu jednu prezidentku a tři prezidenty.

Evropských států, kterým se zatím nedostalo mít v čele prezidentku, je převažující většina. Z vyspělejších států můžeme například jmenovat Spolkovou republiku Německo, Rusko, Francii. Přesto, že Francie zatím na svou první prezidentku stále čeká, už v roce 2007 byla první žena Ségolène Royalová na kandidátní listině. K prvenství však nedosáhla, stejně tak jako o 10 let později, kdy se o titul prezidenta Francie utkala Marine Le Penová s Emmanuelem Macronem, který zvítězil.

Stát se prezidentem je ohromná čest pro většinu lidí. K získání tohoto statusu vede dlouhá cesta, která nemusí vždycky končit šťastně. A přesto se tyto výjimečné ženy na tuto cestu vydaly a dokázaly se vzepřít osudu a společnosti. Dostaly svého přesvědčení, že i žena může být prezidentkou. Níže vybrané prezidentky jsou jen ukázkou těch, jimž se to povedlo.

Vigdís Finnbogadóttirová byla čtvrtá islandská politička, prezidentka. Zvolením roku 1980 se stala historicky první ženou na tomto postu v Evropě. Svůj úřad vedla až do roku 1996 (IPU 2017).

Dalia Grybauskaitėová je první litevská prezidentka, bývalá ministryně financí. Vládne od roku 2009 a už probíhá její druhé funkční období (Irp 2017).

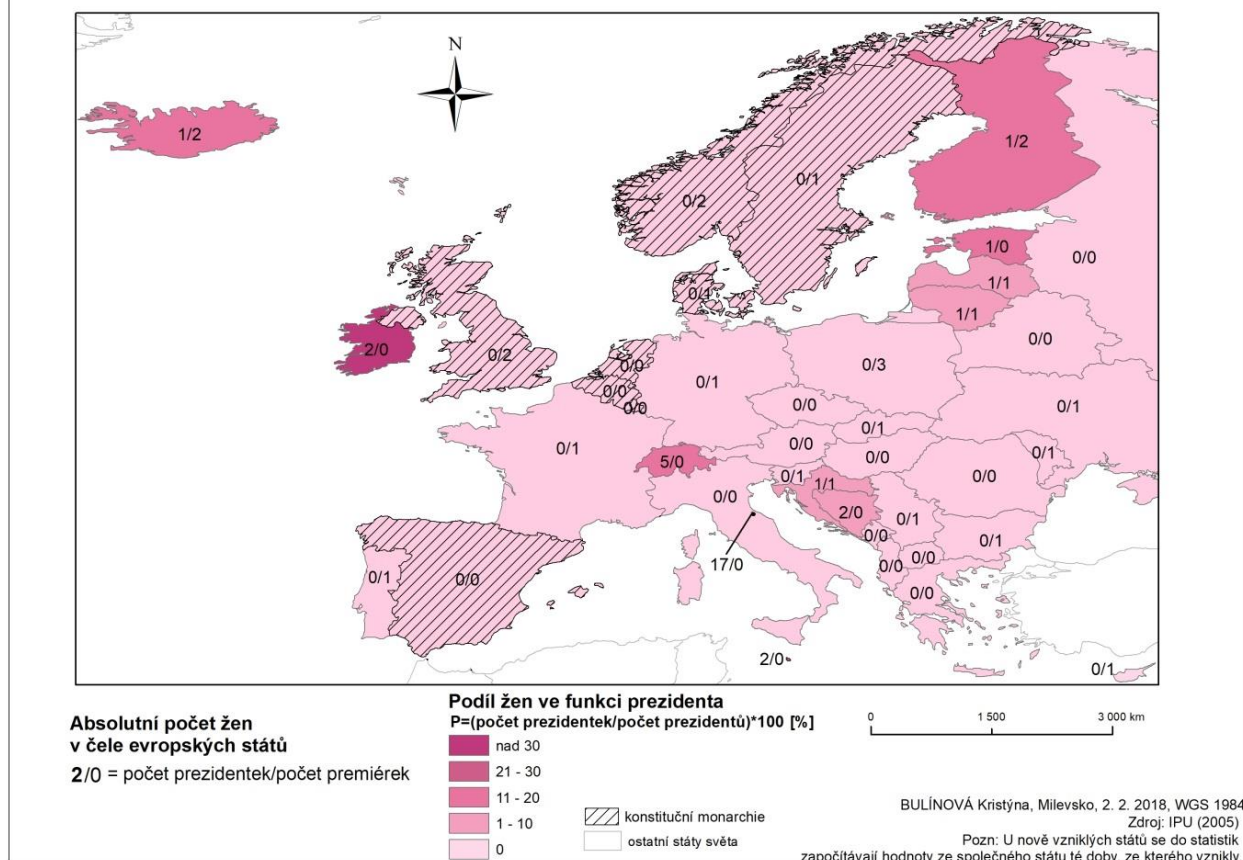
Tarja Halonenová byla finská prezidentka, úřad vykonávající od března 2000.

Micheline Calmyová-Reyová byla švýcarská prezidentka, zvolena na rok v lednu 2007.

Doris Leuthardová, je současná hlava Švýcarské federativní republiky, úřadující za rok 2017. Je to její druhé funkční období, první zastávala v roce 2010 (IPU 2017).

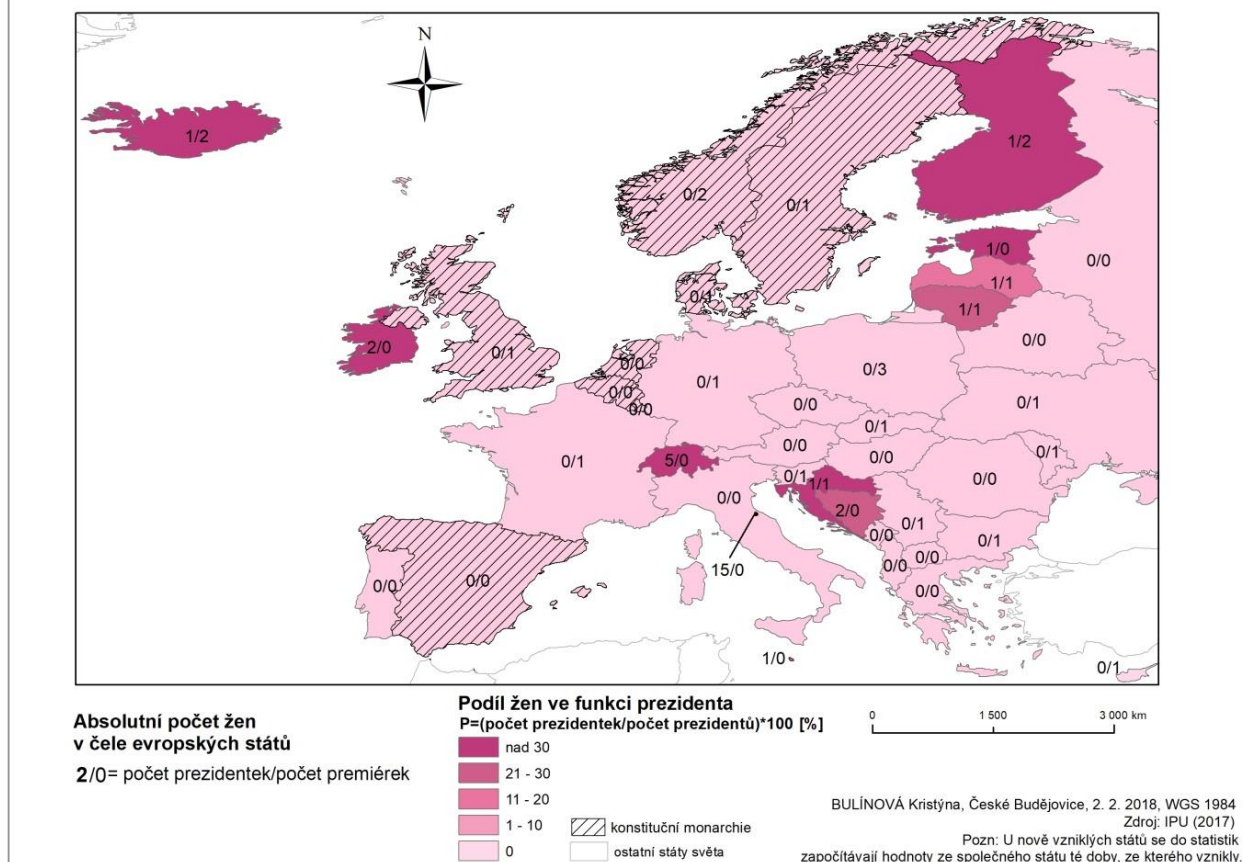
Mapa 1

ZASTOUPENÍ ŽEN NA POSTU PREZIDENTA V ČELE EVROPSKÝCH STÁTŮ OD ROKU 1945 DO SOUČASNOSTI

Mapa 2

ZASTOUPENÍ ŽEN NA POSTU PREZIDENTA V ČELE EVROPSKÝCH STÁTŮ OD ROKU 1990 DO SOUČASNOSTI

5.2 Zastoupení žen ve funkci premiérek

Předseda vlády nebo také premiér či premiérka je nejvyšší funkcí ve vládě. V některých státech mají premiéři větší pravomoci než prezident (např. Česká republika). V Německu a Rakousku se úřadující premiér nazývá kancléř. Historicky první premiérkou v Evropě se stala v roce 1958 Ulla Lindströmová ve Švédsku. Celkem se za období *od roku 1945* ve funkci premiéra vystříдалo 26 žen v různých evropských státech (viz Mapa 3, Tab. 4). Nejvíce žen se vystříдалo za období od roku 1945 u našeho souseda v Polsku. Polsko si zvolilo celkem 3 premiérky. Hanna Suchodocková byla zvolena v roce 1992 jako historicky první premiérka země. Dvě premiérky měly ve stejné době státy Finsko, Norsko, Island a Velká Británie. Z procentuálního hlediska má největší podíl Norsko a Velká Británie, obě země mají 17 %. Jako druhé v pořadí se řadí státy Německo se 14 % a Polsko se 13 %. Do 10% hranice se započítalo ještě Švédsko. Naopak nejhůře dopadla Francie s pouhými dvěma procenty. Za sledované období se ve Francii vystříдалo 42 premiérů a pouze 1 premiérka.

V období *od roku 1990 do současnosti* se vystříдалo celkem 20 premiérek (viz Mapa 4, Tab. 5). A opět, jako to bylo zaznamenáno u prezidentek, se podíl ve sledovaném období zvýšil. Lze to vysvětlit tak, že se jedná o kratší sledované období. Z toho důvodu se tak vystříдалo v této funkci méně mužů a žen. S největším procentuálním zastoupením se na pomyslnou první příčku dostalo Norsko, získalo celkem 67 %. V Norsku se vystříдалy 2 premiérky a 3 premiéři. O 17 % klesl podíl u Německa, jehož kancléřka Angela Merkelová byla na post zvolena už v roce 2005 a letos obhájila znovu místo kancléřky a zařadila se mezi nejdéle vládnoucí kancléře Spolkové republiky Německo. O jedno procento se pod 30% hranici dostalo Finsko a Island, ve kterých se již vystříдалy 2 předsedkyně vlád. Do 25% hranice zaujalo pozici Dánsko, Slovinsko, Velká Británie představuje hranici 25 % a Polsko 23 %. Nejmenší podíl 7 % vychází na státy Bulharsko a Litva, jež skončily na pomyslném posledním místě.

Zastupující premiéři a premiérky byli vyňati z počítání v jednotlivých podílech a dalších výpočtů. Ze sociologického hlediska můžeme konstatovat, že premiérky jsou častěji volené než prezidentky, je to především snadnější dostupností. Liší se i počet států, respektive těch států, kde se na postu premiérky vyskytla žena. Celkově se toto číslo vyšplhalo k počtu 20. Faktory ovlivňující zastoupení žen ve funkci premiérky jsou podobné jako u prezidentek.

Avšak vyšší korelační hodnoty v porovnání s prezidentkami měly premiérky u lidského rozvoje, který nejpozitivněji zobrazuje podíl premiérek od roku 1990 (0,57).

U korelací s rokem přijetí volebního práva vyšla nejlepší hodnota s podílem prezidentek od roku 1945 (-0,1). Naopak u přidělení volebního práva ženám byl nejvíce negativní právě korelační koeficient s podílem premiérek od roku 1990 (-0,35). Můžeme to definovat tím, že do roku 1990 se už veškerým státům v Evropě podařilo rozšířit volební právo i na ženy (viz Mapa 9). Je zajímavé, že už i naši sousedé Slováci poznali „vládu ženy“, když byla jako historicky první ženou zvolena Iveta Radičová. Úřad vedla v letech 2010-2012. Poté ji sice nahradil opět muž, ale paní Radičová se stala historicky první premiérkou na Slovensku. V tabulce 3 je výčet současných premiérek a jedné kancléřky v Evropě.

Z geografického hlediska se ženy – premiérky větším podílem vyskytují převážně v severní části Evropy a dvou státech střední Evropy. Zbývající menšinový podíl zbývá na státy různého rozložení (Portugalsko, Francie, Balkánské státy, Ukrajina, Litva, Kypr atd.). V rámci zastoupení žen na postu premiérky můžeme evropské státy rozřadit do několika regionů. Regiony jsou nejlogičtější způsoby organizace geografických informací a můžeme je dělit podle prostorové diferenciací na přírodním, politickém, ekonomickém, sociálním nebo kulturním základě (Haggett 1983). Sociálněgeografický region je komplexnější a vývojově složitější. Nejvíce se tyto ženy vyskytovaly ve státech s vyšším HDP (podobně jako u prezidentek) a indexem rovnosti pohlaví. Je patrné, že postupně rostoucí rovnost pohlaví má pozitivní vliv na zastoupení žen ve vyšších politických funkcích. Jedním z dalších faktorů pro větší zastoupení premiérek ve státu je přijetí genderových kvót, které zajišťují určité procento zastoupení žen v politice. Za jeden z faktorů můžeme pokládat i kulturní vlivy a tradice působící v každém státu odlišně. Z toho vyplývají různé postoje k genderovým stereotypům a jejich následnému rozmělnění. Podle Currana (2005) ženy dosáhly větších úspěchů na úrovni státních vlád a nedostatek žen na těchto pozicích si vysvětluje neúspěšným bojem proti kandidátovi. Státy, kde zatím ještě zvolena premiérka nebyla, jsou však stále převažující. Týká se to například Španělska, Irska, Ruska, Estonska, Běloruska, České republiky, Rakouska, Itálie atd. Ty můžeme regionalizovat na státy jižní a východní Evropy, sestávajících z bývalých států Sovětského svazu a postsocialistické státy.

Nízká účast zastoupení žen v politice v současné době bývá považována za něco nepřírozeného. Měla by být vytvořena podpůrná opatření pro ženy do politiky, které jsou v současnosti znevýhodněné. V souvislosti se ženami se také mluví o tzv. kritické hranici 30 procent, podle odborníků je nutno dosáhnout této hranice kvůli efektivnímu prosazování svých zájmů. I tato teorie se však týká mnoha debat. Podle argumentace by ženy měly být v politice z toho důvodu, aby mohly reprezentovat část voličů ženského pohlaví (Gelnarová 2010).

Například v Československu platila stanovená kvóta zákonem až do roku 1989, což vedlo k následnému snížení počtu žen v politice (Moučková 2010).

Významné ženy v rolích premiérek se svými postoji zasloužily o blaho země a byly v úřadu nejdéle, jiné se staly předsedkyněmi na krátkou dobu, avšak ani ony nezaostávaly za ostatními. Níže jsou vypsané vybrané významné předsedkyně, které je potřeba zmínit.

Margaret Thatcherová, roz. Robertsová byla britská politička, předsedkyně britské vlády a vůdce Konzervativní strany. Žila v letech 1925-2013. Byla první ženou ve funkci britského premiéra a setrvala v ní déle než všichni její předchůdci ve 20. století. Jako předsedkyně vlády byla zvolena roku 1979 a do funkčního volebního období celkem třikrát. Známa byla svými konzervativními postoji a ostrou politikou. Právě kvůli nim nebyla úplně oblíbeným politikem. Pro svou nekompromisnost a rozhodnost získala Margaret přezdívku *Železná lady*. Prosazovala také samostatnou a silnou zahraniční politiku Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Margaret je známá pro svůj skeptický pohled na Evropskou unii (Černá 2009).

Theresa Mayová, roz. Brasierová byla historicky druhá předsedkyně britské vlády, zvolena byla v roce 2016 za Konzervativní stranu. Narodila se v roce 1956, vystudovala geografii na Oxfordské univerzitě. Jako britská premiérka už začala vyjednávat o odchodu Velké Británie z Evropské unie – tzv. brexit. Je vdaná za Philipa Maye (Wikipedie 2017).

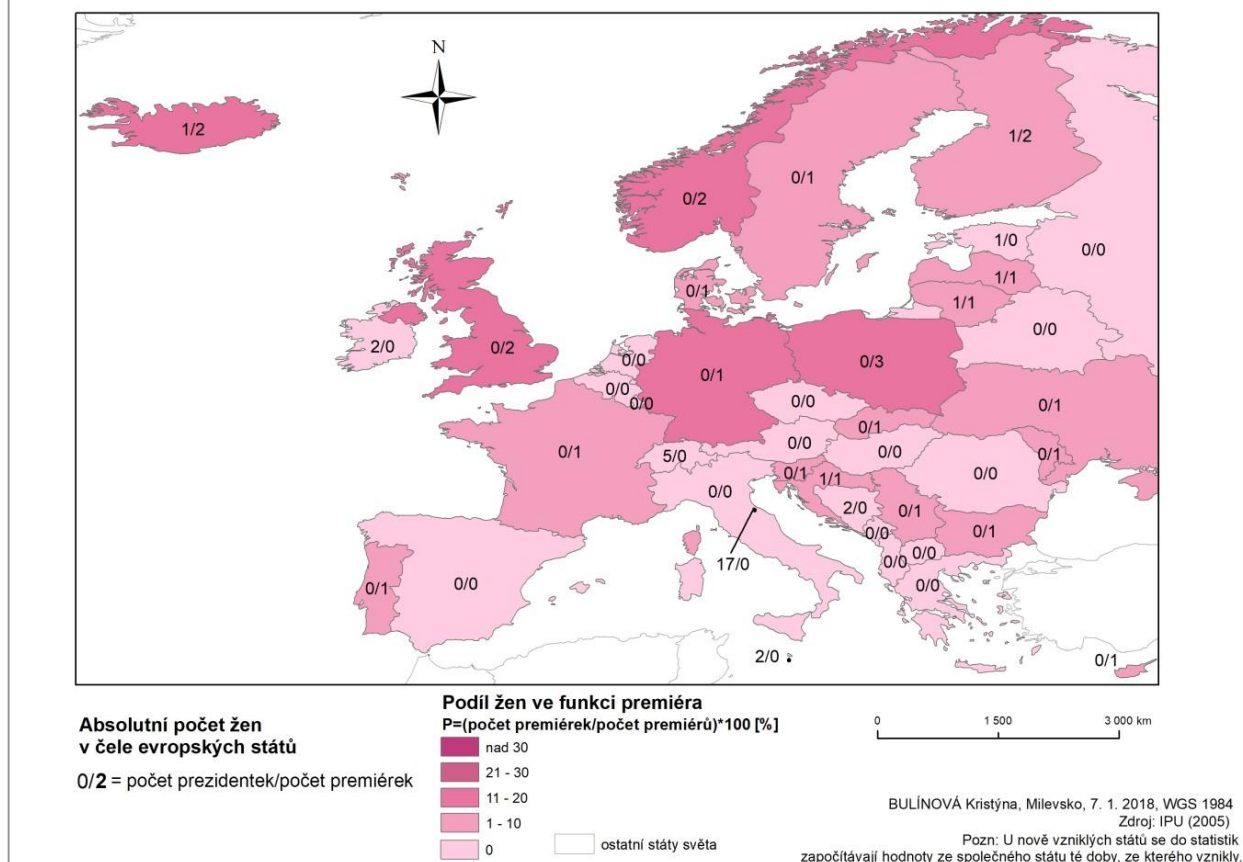
Julia Tymošenková byla ukrajinská premiérka narozená roku 1960. Poprvé se stala premiérkou na pouhých 8 měsíců v roce 2005, ve druhém funkčním období vládla od roku 2007 do roku 2010. Byla to první a zatím jediná žena v úřadu země. Vystudovala ekonomickou fakultu Dněpropetrovské státní univerzity. Stala se jedním ze symbolů tzv. Oranžové revoluce. Zajímavostí je, že se v roce 2010 ucházela o post prezidenta Ukrajiny v prezidentských volbách. V těsném výsledku nakonec skončila na druhém místě. Julia byla i uvězněná, po svém propuštění v roce 2014 oznámila druhou kandidaturu na prezidenta, který prohrála už s nízkým procentem. Jejím manželem je Aleksandr Tymošenk (Černá 2009).

Angela Merkelová je německá kancléřka, která „vládne“ už od roku 2005. Narodila se v roce 1954. Zaměřuje se na globální témata, v současné době je spojována s imigrační krizí (Černá 2009).

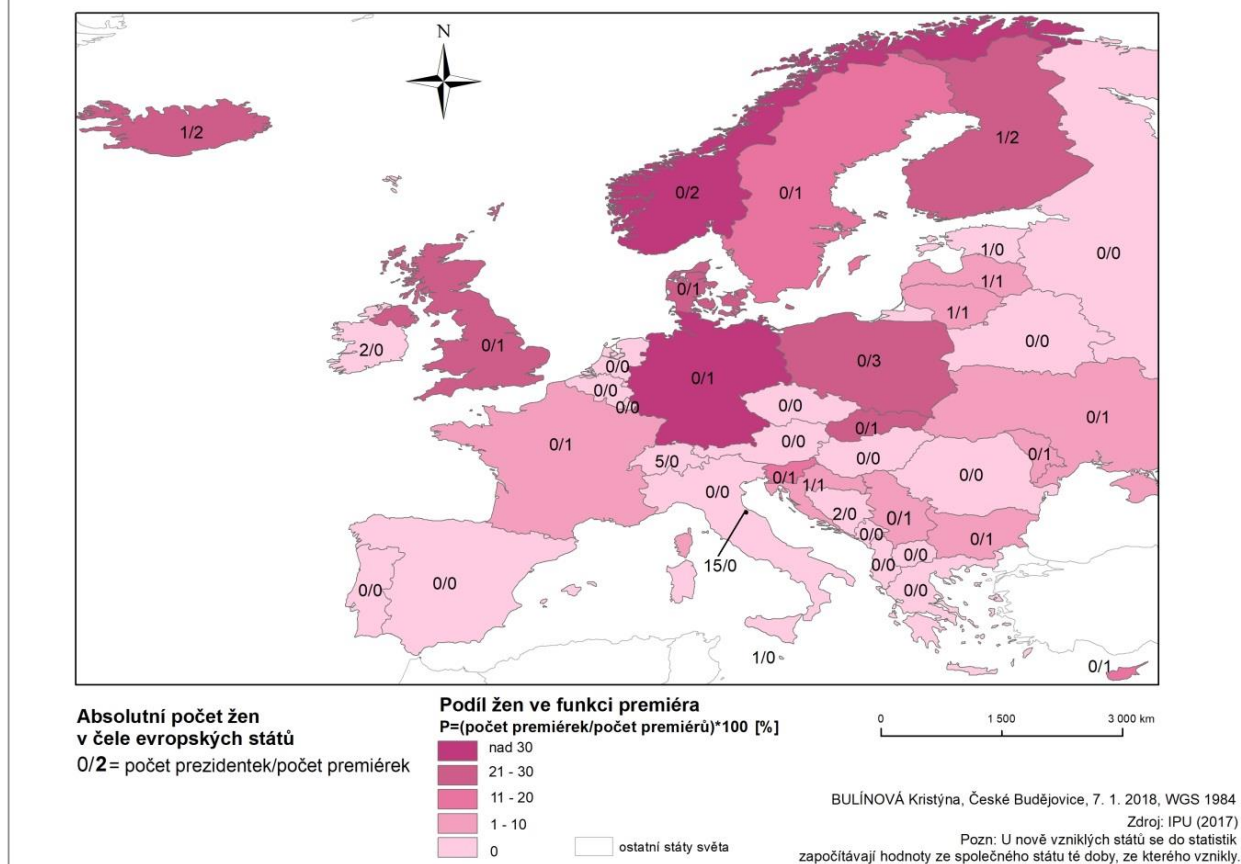
Ana Brnabićová je srbská politička, ministryně pro státní správu a od roku 2017 i premiérka Srbska. Narodila se v roce 1975.

Všechny tyto ženy ukazují, že i ženy bez problémů mohou vést a odpovědně vykonávat i nejvyšší funkce.

ZASTOUPENÍ ŽEN NA POSTU PREMIÉRA V ČELE EVROPSKÝCH STÁTŮ OD ROKU 1945 DO SOUČASNOSTI

ZASTOUPENÍ ŽEN NA POSTU PREMIÉRA V ČELE EVROPSKÝCH STÁTŮ OD ROKU 1990 DO SOUČASNOSTI

5.3 Korelace zastoupení žen v čele evropských států s jednotlivými ukazateli

V rámci srovnání zastoupení žen v čele evropských států došlo k výpočtu korelace mezi podílem tohoto zastoupení (podíl zastoupení prezidentek a podíl zastoupení premiérek) s dalšími zvolenými ukazateli. Mezi ukazateli probíhá interakce v rámci jednotlivých států.

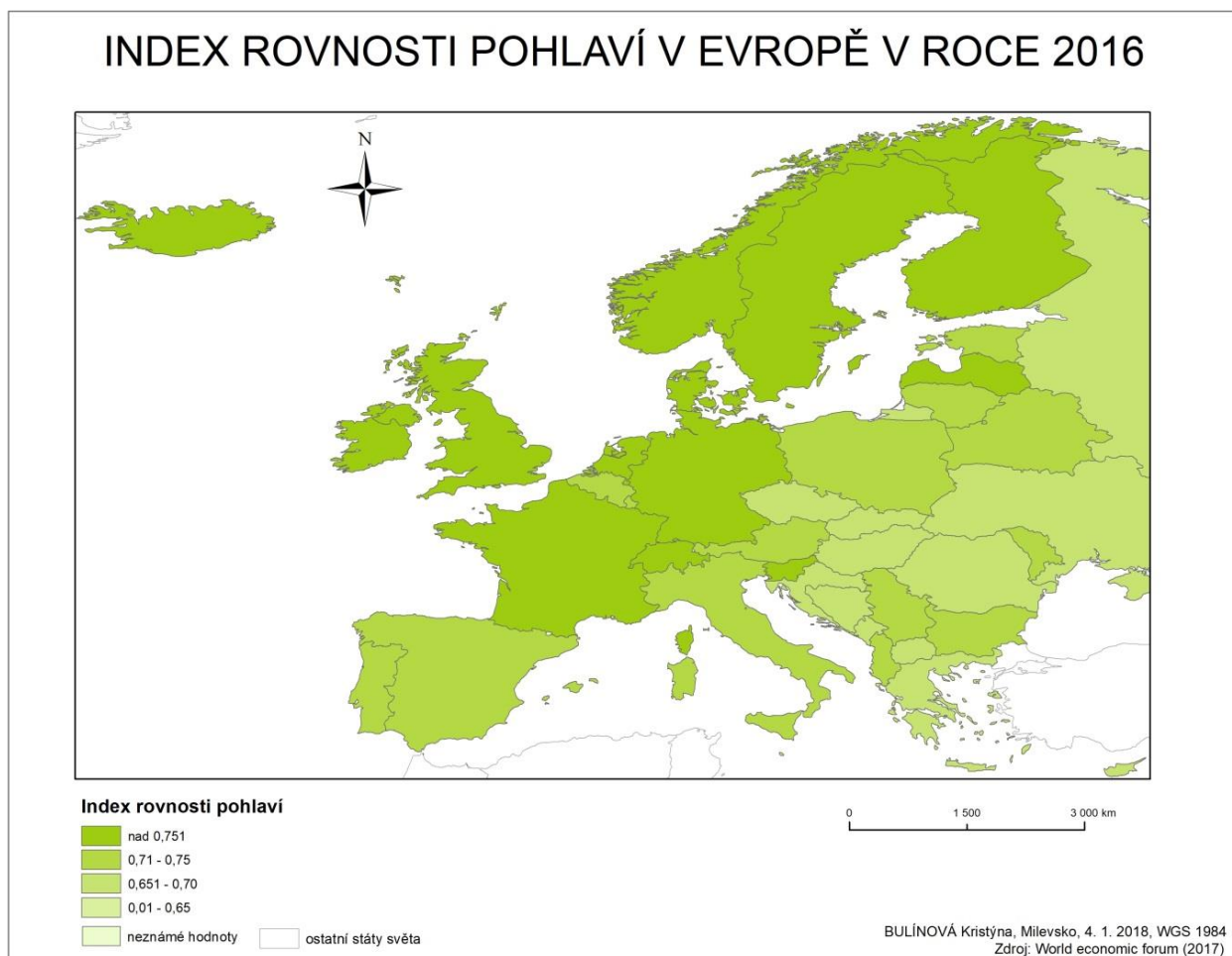
5.3.1 Korelace s indexem rovnosti pohlaví

Genderová rovnost je jedním z předpokladů demokracie a ze zásad sociální spravedlnosti a lidských práv. Díky zajištění rovnosti pohlaví může dojít k překonání stereotypů ve společnosti, postupem času by tak mělo dojít i k zviditelnění žen. O uvedení veřejnosti do této problematiky se snaží různé společnosti, vzdělávací, vědecké instituce jak v zahraničí, tak i u nás. Index rovnosti pohlaví porovnává postavení žen a mužů a snaží se svými programy docílit co nejmenších rozdílů. Nejvíce se s rovností setkáváme ve státech na severu Evropy (Norsko, Švédsko, Finsko, Island a Dánsko) a ve státech Velká Británie, Irsko, Francie, Švýcarsko, Moldavsko, Slovinsko. Postupně těchto států s větší rovností pohlaví přibývá. Celkový index rovnosti žen a mužů v Evropě za posledních 10 let vzrostl jen nepatrně, což má za následek dosažení významného pokroku v minulosti. Naopak s nižšími hodnotami jsou na tom státy na jihovýchodě a východě Evropy. S indexem rovnosti pohlaví je spojováno osm ukazatelů. Jedním z nich je i ekonomika.

Při výpočtu korelace s indexem rovnosti pohlaví došlo k překvapivému výsledku. Zatímco hodnota korelace GII s podílem prezidentek od roku 1945 dosáhla střední závislosti 0,40, v korelaci s podílem prezidentek od roku 1990 byla hodnota o jednu desetinu vyšší – 0,55. V rámci výsledku v porovnání s premiérkami dopadly ženy prezidentky lépe. Závislost od roku 1945 byla střední 0,48 a od roku 1990 silná až velmi silná 0,57. Díky tomu můžeme charakterizovat, že se státy postupně snaží zlepšit rovnost pohlaví a tam, kde je v současnosti vyšší hodnota indexu GII, se vyskytly více premiérky než prezidentky. Lze to vztáhnout na státy jako je Finsko, Švédsko, Norsko, ve kterých se hodnota rovnosti pohlaví pohybovala mezi 0,815 až 0,845, které patří mezi největší rovnostářské země. Úplně nejvyšších hodnot rovnosti pohlaví dosáhl Island, který měl 0,874 bodu. Podíl prezidentek od roku 1990 vyšel 50 %, čímž se Island řadí ke státům s vyššími hodnotami (jedna prezidentka a dvě premiérky).

Z map Index rovnosti pohlaví v Evropě v roce 2016 je patrné, že vyspělejší státy s vyšším indexem rovnosti pohlaví mají i větší zastoupení žen v čele státu a v parlamentu. Tyto státy se snaží eliminovat velké rozdíly v rovnosti obou pohlaví a také se jim to různými způsoby daří.

Mapa 5

5.3.2 Korelace s hrubým domácím produktem

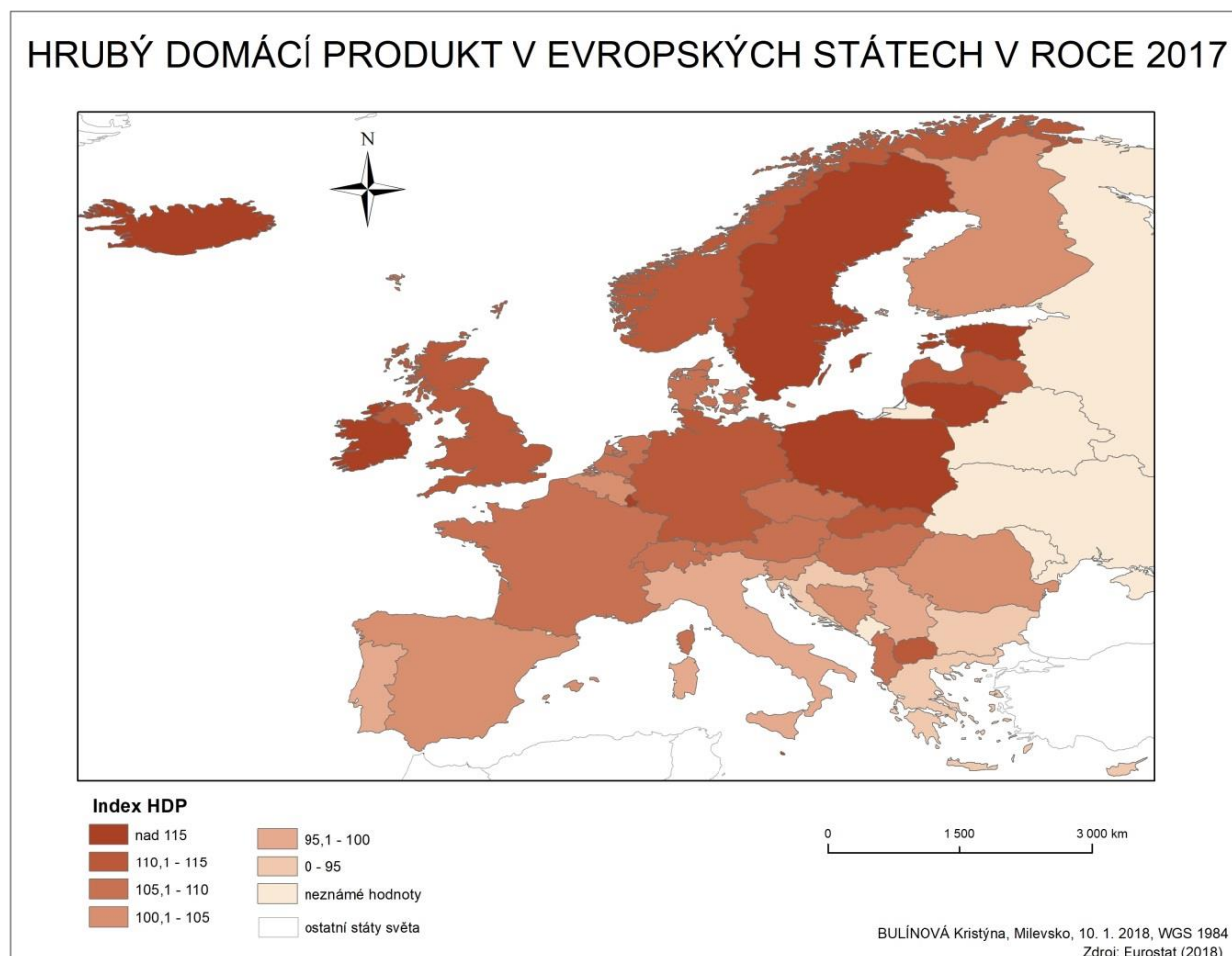
HDP neboli hrubý domácí produkt je významným ukazatelem vyspělosti státu, nejlepších výsledků HDP v roce 2017 dosáhly státy Lucembursko, Island, Irsko, Švédsko, Polsko, Estonsko, Litva a Malta. Tyto státy se tak řadí k vyspělým státům světa s vysokou hospodářskou úrovní. Při ekonomickém rozhodování je podíl žen nižší než u mužů na všech úrovních řízení a rozhodování. Ženy představují pouze menšinu. Výzkum ukazuje, že genderová diverzita se vyplácí. Existuje pozitivní korelace mezi ženami na vedoucích pozicích a výkonnosti státu (Eurostat 2010).

V rámci korelace s indexem HDP z roku 2017 byla ve všech případech zjištěna pozitivní asociace. To znamená, že hodnoty vyšly kladně a také nejlépe ze všech sledovaných ukazatelů. Při korelaci HDP s podílem prezidentek od roku 1945 vychází hodnota 0,73, což je podstatná až velmi silná závislost. Korelace s podílem prezidentek od roku 1990 zobrazuje číslo 0,65. Vyšší asociace vyšla právě s podílem prezidentek než s podílem premiérek. Všechny tyto hodnoty pozitivně korelovaly se zastoupením žen v čele jednotlivých států. V rámci současného vzrůstu od konce druhé světové války se do budoucna počítá s nárůstem pozitivního vztahu mezi sledovanými jevy.

Zvlášť důsledný je ekonomický faktor, který podle Dollar, Gatti (1999) nejenže umožňuje státu získat lepší ekonomickou stabilitu a zajišťuje růst v ekonomice, ale i právě díky zlepšené ekonomické situaci v současnosti ovlivňuje kladně i životní podmínky žen. Jejich nárůst v počtu pracovních příležitostí tak předepisuje i větší participaci žen na politickém životě. Je obecně známé, že po naplnění základních lidských potřeb se lidé zajímají o uspokojení vyšších cílů, koníčků a dochází k uvědomění sebe sama. V tomto případě můžeme nalézt podobnost právě u žen. Jestliže jsou ekonomicky omezovány, nemají chuť ani čas na naplnění vyšších potřeb a cílů. Pokud ženy mají dobře placené zaměstnání, jsou naplněny jejich základní potřeby a mohou se tak věnovat i svým politickým cílům a účastnit se politického života. Většinou se do politických řad angažují ženy, které již nějaké zkušenosti s prací ve veřejném sektoru mají a mají také ambice se věnovat politice. Je tedy velice pravděpodobné, že hodnota podílu zastoupení žen v čele státu bude současně růst s indexem hrubého domácího produktu.

Mapa 6

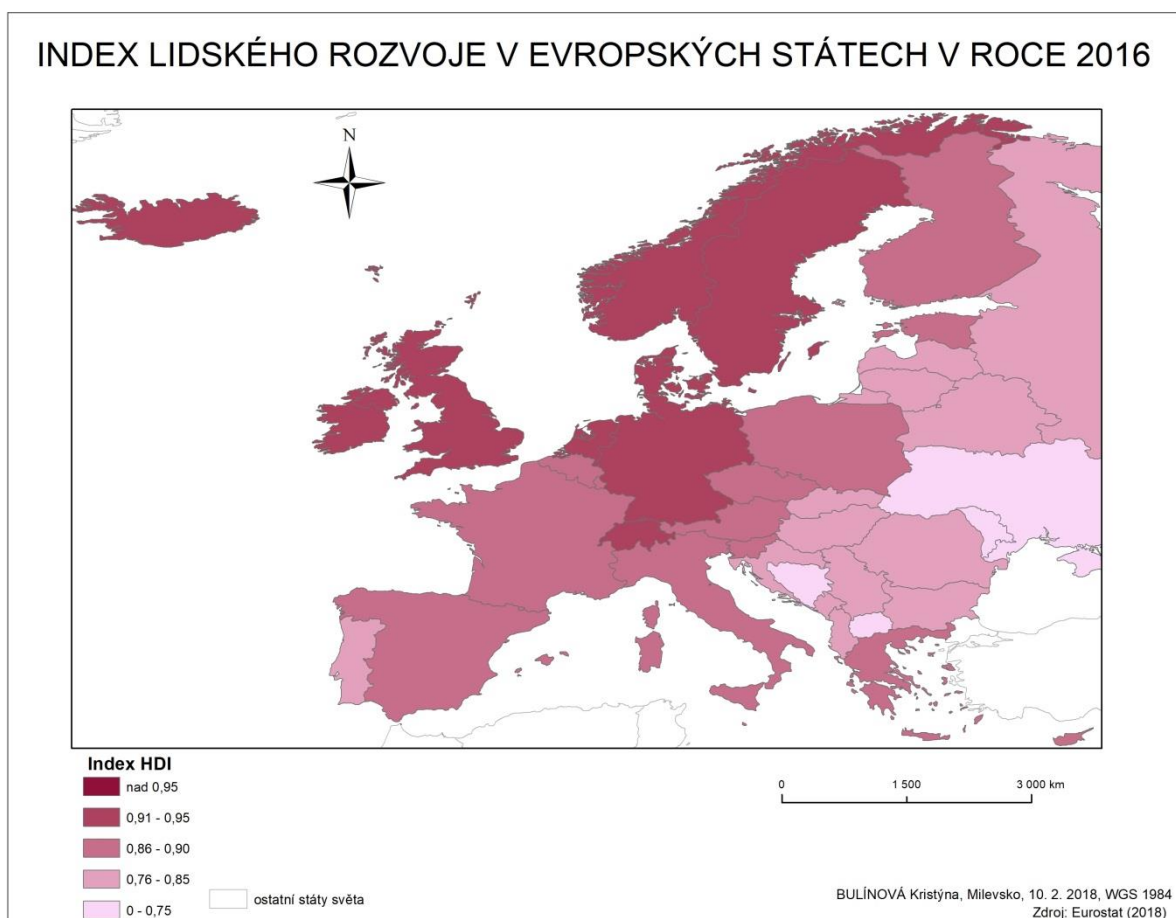
HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT V EVROPSKÝCH STÁTECH V ROCE 2017

5.3.3 Korelace s indexem lidského rozvoje

Index lidského rozvoje je ukazatel, který se snaží o vyjádření kvality lidského života na území určitého státu s ohledem na zdravý život, přístup ke vzdělání, gramotnost, průměrnou délku života a porodnost. Jedná se o ukazatel životní úrovně vypracovaný dle OSN. U indexu lidského rozvoje vyšla ve všech případech korelace pozitivní asociace. HDI více koreluje s podílem prezidentek, u nichž vychází střední závislost. Nejvyšší hodnota byla zjištěna v rámci korelace s podílem prezidentek v období od roku 1990 - 0,41. Nejvyšší hodnoty Indexu lidského rozvoje mají státy severní a západní části Evropy, z nichž nejvyšší HDI připadlo na státy Norsko, Švýcarsko, Nizozemsko, Německo, Irsko, San Marino, Monako. Tyto státy se řadí mezi vyspělé země s vysokou úrovní lidského rozvoje. Převážně ve všech těchto zmíněných státech se v čele státu anebo vlády vyskytla žena. Netýká se to pouze států Nizozemska a Monaka. Postsocialistické země vykazují průměrné hodnoty. Mezi státy s vyššími hodnotami indexu se řadí i postsocialistické státy Slovensko (0,890) a Česká republika (0,878). Slovensko už v čele vládu ženskou reprezentantku mělo. Naopak velmi nízkou hodnotu vykazovala Ukrajina (0,743), která byla prezentována jednou předsedkyní vlády. Úplně nejnižší hodnotu mělo Moldavsko (0,699).

Mapa 7

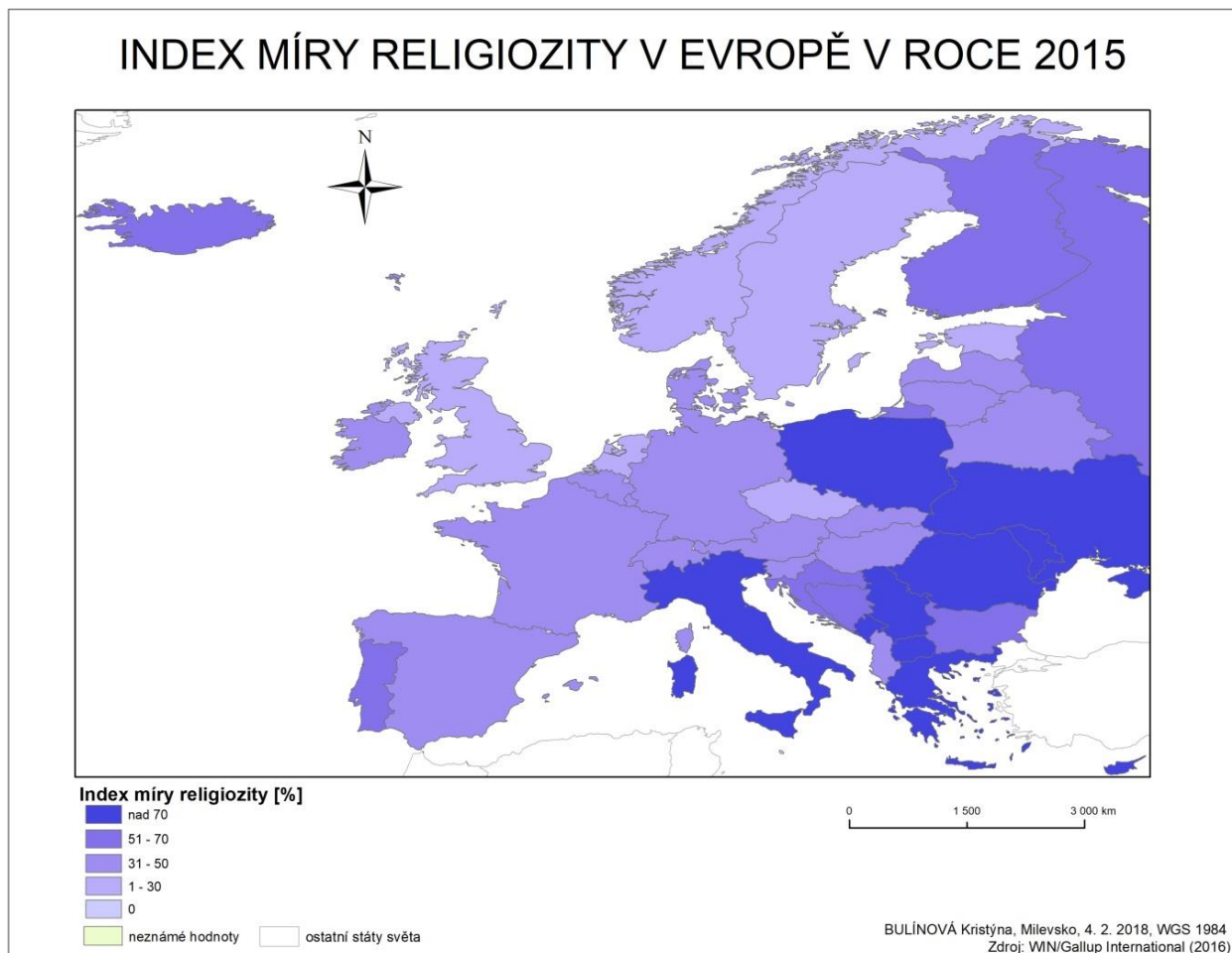

5.3.4 Korelace s mírou religiozity

Index míry religiozity reprezentuje, kolik procent populace se subjektivně označilo jako „věřící člověk“. Otázka víry je jev, který přetrval mnohá staletí. Je to tradiční součást společnosti, ale v současné době zažívá spíše stagnaci a pokles zájmu. Nejvíce religiózní státy v Evropě jsou Makedonie, Polsko, Itálie, Srbsko a například i Kypr. Mezi ateistické státy Evropy se řadí Estonsko, Švédsko, Norsko, Česká republika. Je zajímavé, že jsou to státy, které mají i vyšší index hrubého domácího produktu a většinou jsou na vyšší ekonomické úrovni. Obecně vzato se v populaci k náboženství více přiklání obyvatelé, kteří dosahují nižšího vzdělání než vysokoškolsky vzdělaní lidé. Ze sociologického hlediska jsou to také více ženy, které jsou zbožnější než muži. Všechna světová náboženství dávají přednost stereotypním hodnotám a preferují v řízení společnosti muže. Ale i mezi největšími světovými náboženstvími jsou rozdíly v nerovnostech pohlaví. V Evropě je nejvíce rozšířeno křesťanství. Celkově křesťanství kulturně ovlivňuje společnost a působí i na nevěřící. Vezmeme-li v úvahu dělení církve na katolické, pravoslavné a protestantské vyznání, je jasně patrné, že v evangelických státech převažuje zastoupení žen na vyšších postech státu (Norsko, Švédsko a Velká Británie). Evangelické církve jsou liberálnější a dbají na větší rovnost mezi pohlavími, mají v porovnání s katolicismem tolerantnější přístup k ženám. Na druhé straně katolicky silné státy, jako například Itálie, Řecko, Španělsko zatím nezaznamenaly žádnou ženu na vyšších postech. Zvláštním případem se jeví Polsko, které se řadí se svými třemi premiérkami ke státům s nejvyšším počtem zastoupením žen na tomto postu. A i přesto se Polsko vyznačuje jako silně římsky katolický stát. Vysvětlujícím faktorem může být fakt, že Polsko patří k vyspělým státům bývalého sovětského bloku s vysokým indexem lidského rozvoje a také má dobrou socioekonomickou vyspělost. Dalším důvodem je i nedávné zavedení genderových kvót na kandidátní listiny.

Korelace s indexem religiozity vychází ve všech případech v záporných hodnotách, tudíž došlo k negativní asociaci. Hodnoty jsou překvapující, jelikož autorka předpokládala, že výsledky korelace s religiozitou budou dosahovat alespoň kladných hodnot. Tím pádem můžeme definovat, že religiozita v současnosti nemá až takový vliv na zastoupení žen na vyšších postech státu.

Mapa 8

5.3.5 Korelace se zastoupením žen v parlamentech jednotlivých států Evropy

V rámci zastoupení žen v čele jednotlivých států Evropy bylo pohlíženo i na zastoupení žen v parlamentech, které má dle předpokladu za následek větší participaci žen na těchto postech. Celkově bylo analyzováno, že korelační výsledek vyšel skoro ve všech případech pozitivně, až na korelaci s podílem prezidentek od roku 1945. U třech zbývajících se korelace pohybovala mezi 0,11-0,18, což značí nízkou závislost. Korelační koeficient vyšel nejlépe s podílem prezidentek od roku 1990. Z hlediska celosvětového průměru je k roku 2017 23,5 % žen zastoupeno v parlamentech. V Evropě ženy obsadily jen 27 % parlamentních křesel (IPU 2017). Většina zemí Evropy má určité procentuální zastoupení žen v parlamentu. Údaje byly sledovány za roky 1945, 1990 a 2017. V případě dvoukomorového parlamentu byla brána v úvahu data v dolní komoře parlamentu o procentuálním zastoupení žen. Každým rokem stoupá procentuální zastoupení žen v parlamentech. Podoba Evropy se tak výrazně proměnila od roku 1945 až do současnosti. Vývoj zastoupení žen v parlamentech je v jednotlivých státech odlišný. Celkově převažujícími státy jsou severské státy (skandinávské země, Island, Dánsko) v zastoupení žen, které se drží nad 30% hranicí. V mezevropském srovnání se z hlediska zastoupení žen v parlamentu na předních příčkách umísťují státy, které ve většině případů používají nebo používaly legislativně zakotvené genderové politické kvóty. Naopak nejméně žen v parlamentu bylo v roce 2017 zaznamenáno v Maďarsku (10 %).

Ženy se většinou zajímají více o společenské otázky, ve kterých vynikají a podle stereotypu k nim mají větší předpoklady než muži, kteří se většinou zabývají ekonomikou, politikou obranou, energetikou apod. V parlamentu dochází k určité „genderové segregaci“, tedy rozdělování politických oblastí na ženskou a mužskou část. K rozdělení některých států bezpochyby napomohla skutečnost, že během několika let ženy učinily v politické sféře výrazný pokrok na všech úrovních, i když jako celek zůstávají stále nedostatečně zastoupeny (Curran 2005).

Převažující 21% zastoupení bylo v poválečném roce 1945 v tehdejší Sovětskému svazu. Levicové strany dodnes hlásají rovnost pohlaví, a tak není divu, že právě komunistický stát založený na socialismu a sociální rovnosti, byl na pomyslné první příčce (viz Mapa 10). Druhý největší výsledek byl zjištěn ve Finsku, který měl 9% zastoupení žen v parlamentu. Nulové zastoupení je shledáno v Lucembursku, Polsku, Řecku, a San Marinu. Hranici 10 % se podařilo překonat pouze dvěma státům – Sovětskému svazu a Československu. Československo mělo v té době necelých 15 %.

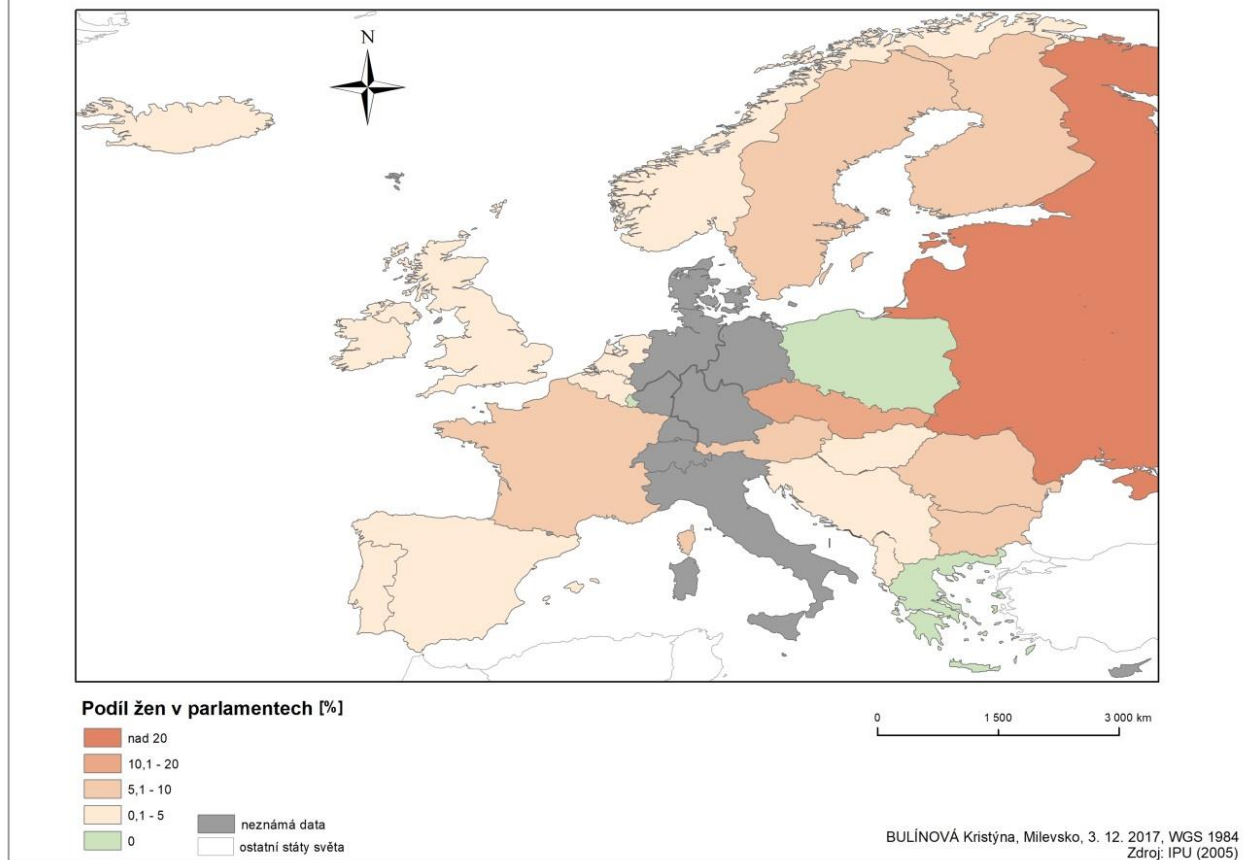
Rok 1990 přinesl změnu v mnoha ohledech (viz Mapa 11). Ve východním bloku začalo postupné „tání ledů“. Počínal se rozpadat blok socialistických států, z něhož o rok později vzniklo 15 nastupujících zemí. V postsocialistických demokratických státech východní Evropy ženy zastoupení ve vládě v parlamentních volbách ztratily.

Největší procentuální zastoupení žen v parlamentu můžeme nalézt ve státech s 38 %, a to v Nizozemsku a Švédsku. Naopak nejméně měl v roce 1990 Kypr, necelé 2 % zastoupení žen. Překvapujícím zjištěním je Albánie, která se se svými 28 % řadí ke státům s vyšším zastoupením žen v parlamentu, v následujících letech však tato hodnota klesala a o pět let později měla necelých 6 %. Postupně k převažujícím severským státům, Nizozemsku, a Rumunsku přibývají vyspělé státy střední (Německo, Polsko, Rakousko, Švýcarsko), a jižní Evropy (Itálie, Jugoslávie).

Poslední sledovaný rok byl loňský rok 2017 (viz Mapa 12). Nejvíce žen zasedalo opět v parlamentu Švédska – 44 %, což je více než v jakékoli jiné zemi na světě. 40% hranici překonaly státy Finsko, Norsko. To dokazuje výjimečnost skandinávských zemí. V těchto státech nejsou genderové kvóty ustanoveny v legislativě, ale mají podobu neformálních genderových kvót, tudíž záleží na politické straně, zda tyto kvóty zanesou do svého programu. Výjimkou je Finsko, které neuplatňuje politiku genderových kvót. Zajímavé je, že vysoký procentuální počet žen můžeme definovat díky odlišné genderové kultuře ve skandinávských zemích. Do hranice 35–40 % se řadí státy Španělsko, Francie, Belgie, Island, Makedonie, Dánsko, Slovinsko, Nizozemsko, Portugalsko a Bělorusko. Naopak stagnujícím a téměř nerozvíjejícím se státem bylo Maďarsko (10 %). Zatímco v roce 1990 přesáhlo hranici 30 % žen v parlamentu jen pět států, v roce 2017 této hranice dosáhlo již 20 států. Znamená to, že za 17 let došlo k nárůstu o 25 %.

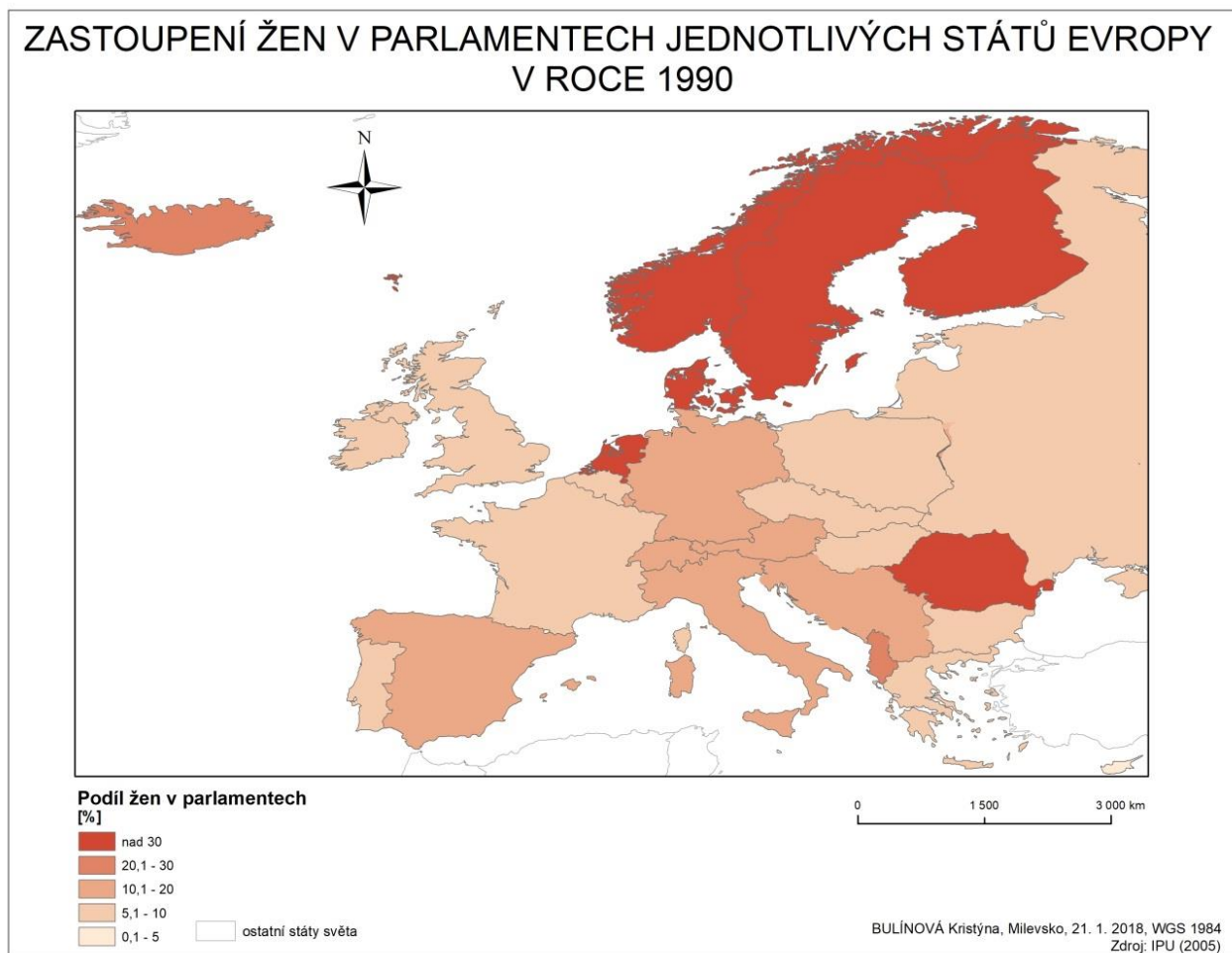
Nejvíce se ženy angažují do parlamentu ve státech Skandinávie. V těchto zemích byly ženám umožněny všeobecné voleb jako jedněm z prvních. Finsko rozšířilo volební právo na ženy už v roce 1906 jako vůbec první z evropských států. Norsku se to podařilo o rok později, avšak ještě s právoplatným censem. Švédsko dalo ženám právo volit v roce 1919. Tyto země se staly průkopníky v rozvoji všeobecného voličského práva a byly příkladem pro státy, které v budoucnu rozhodly o přijetí rovnoprávného volebního systému. Udělení volebního práva ženám velmi ovlivnilo volební participaci. Dalším důležitým faktorem může být i náboženství. Ve skandinávských zemích převládá jako hlavní náboženské vyznání protestantství. S těmito výsledky můžeme pracovat v rámci korelace se zastoupením žen v čele státu. Jedná se o tytéž země, ve kterých se na předních místech objevily ženy – Finsko, Norsko, Švédsko, Nizozemsko, Velká Británie, Německo, Francie, Švýcarsko.

ZASTOUPENÍ ŽEN V PARLAMENTECH JEDNOTLIVÝCH STÁTŮ EVROPY V ROCE 1945

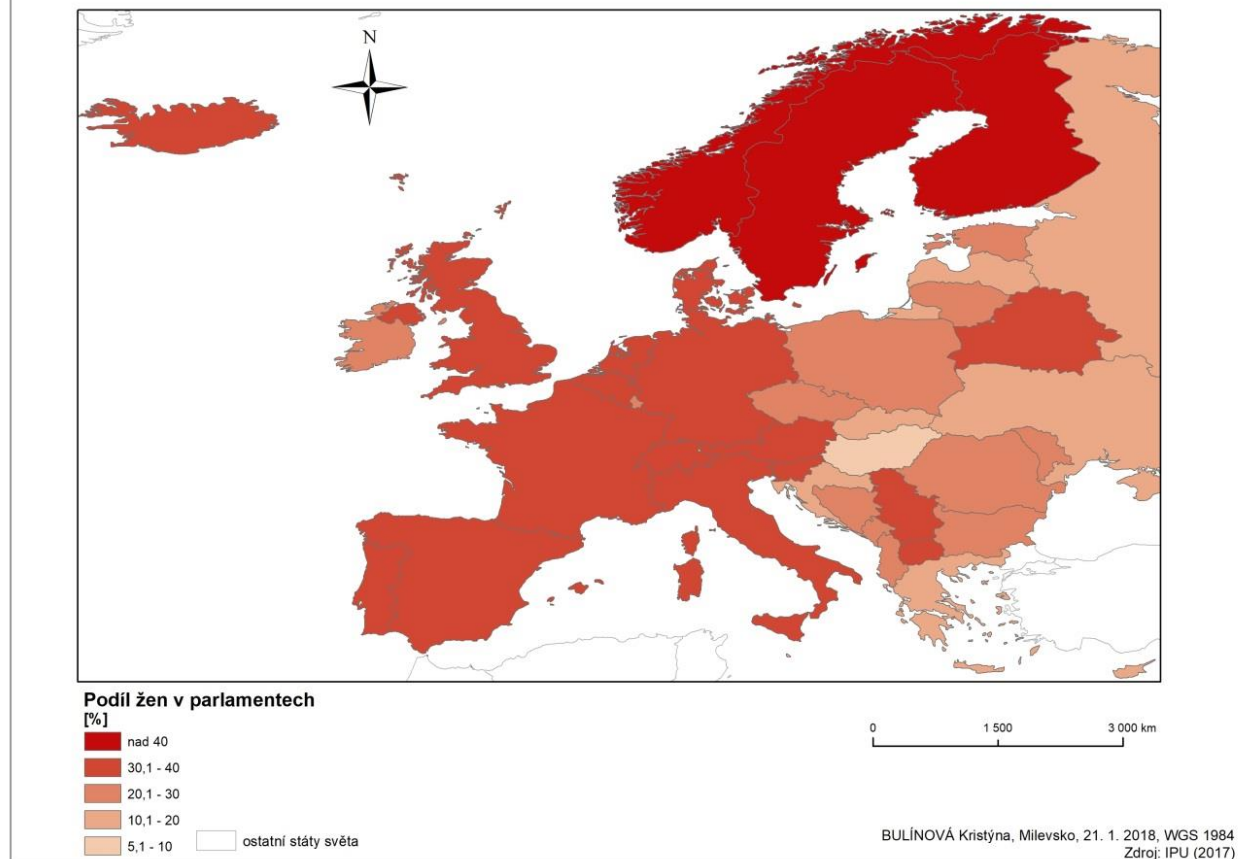
Mapa 11

ZASTOUPENÍ ŽEN V PARLAMENTECH JEDNOTLIVÝCH STÁTŮ EVROPY V ROCE 1990

Mapa 12

ZASTOUPENÍ ŽEN V PARLAMENTECH JEDNOTLIVÝCH STÁTŮ EVROPY V ROCE 2017

6. Syntéza poznatků

V současnosti stále přibývá žen, které se věnují a chtějí věnovat vysoké politice. Muži a ženy měli o politiku podobný zájem, avšak historicky se ve veřejných funkcích častěji angažovali spíše muži. Během několika let ženy, díky ženskému hnutí, dokázaly rozšířit svoji dosavadní pozici ve společnosti a zastávají tak různé pozice ve vrcholové politice. Potřebný byl čas na prolomení dosavadních stereotypních hledisek a postupný vývoj ženského hnutí. Umožnila to především změna poměrů ve společnosti, v níž se začínaly projevovat snahy o emancipaci, větší svobodu a následnou demokratizaci států. Hlavními předěly se staly obě světové války, které zapříčinily změnu pohledů. Ženy se tak staly ve společnosti více uznávanými, a hlavně potřebnými osobami. Genderová nerovnost byla v rámci feministických hnutí často řešeným tématem. Stále však neplatí úplná rovnost pohlaví ve společnosti. Hlavními důvody jsou rozdílné mužské a ženské role ve společnosti a z nich vzešlé genderové stereotypní názory.

Ačkoli ženy tvoří zhruba polovinu světové populace a jsou prostoupeny všemi sociálními skupinami ve všech evropských státech (nejen evropských), stále v politice dominují muži. Rozdíly mezi ženami a muži však zůstávají v mnoha ohledech. Ženy jsou nedostatečně zastoupeny v rozhodovacích funkcích, jsou více zastoupeny na nižších úrovních a koncentrují se jen v určitých politických směrech, které jsou jim bližší. Nízká účast žen v politice přestává být vnímána za něco samozřejmého a v současnosti bývá považována za něco nepřírozeného. Častěji se ženy dostávaly do čela vlády než státu jako prezidentky. Jedním z důvodů, aby ženy zastávaly vyšší pozice ve státě, je nutnost zajištění příznivých podmínek, jako jsou podmínky socioekonomické. Pro fungování žen ve vysoké politice jsou zapotřebí určité podpůrné aktivity jako gender aktivity, které podporují rovnoprávnost žen a mužů, dále feministické studie, důležitá je činnost nestátních neziskových organizací, rozšiřování do podvědomí společnosti za pomoci vzdělávacích, vědeckých institucí a vytváření příznivého klima pro vstup žen do politiky. Podpůrná je také činnost sdělovacích prostředků – různých médií, které v současnosti velice ovlivňují život ve společnosti. Z výzkumů vyplývá, že ženy ve volených funkcích mají obvykle pozitivní vliv na průběh zákonodárství ohledně ženských práv a věnují se především ženským tématům ve společnosti. Z hospodářského posílení ve státě pak dochází k větší rovnosti žen a mužů ve vysoké politice. Konstantní zůstává skutečnost, že gender přináší obohacení politiky o nové perspektivy a v souvislosti s dalším rozvíjeným potenciálem může přinést větší podíl žen ve vrcholové politice.

Dle zastoupení žen v čele státu můžeme Evropu regionalizovat na několik shodných regionů. Kdybychom si mapu rozčlenili na tři stejné díly, můžeme analyzovat severní, střední a jižní tah (region). V rámci zastoupení žen na postu premiérky se Evropa může vyčlenit na převažující severní a střední region. Ojediněle se ženy dostaly na tyto pozice v jižním regionu. Do prvního zmiňovaného regionu – sever – bychom zařadili státy Island, Norsko, Švédsko, Finsko, Dánsko, Lotyšsko, Litva. Ve středním tahu převažuje vícečetné zastoupení žen: Polsko, Německo, Francie, Velká Británie, Slovensko, Moldavsko, Ukrajina. A na poslední jižní region zbývají státy Chorvatsko, Slovinsko, Portugalsko, Srbsko, Bulharsko a Kypr. Nejvíce zastoupených žen ve funkci prezidentky najdeme na severu Evropy, a to především ve státech Island, Irsko, Finsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, a dva státy na jihu Evropy, Bosna a Hercegovina a Srbsko. Nejčastěji a nejvíce zastoupené ženy v čele státu měly státy San Marino a Švýcarsko. Ve Švýcarsku rovnost v sociální sféře pozitivně koreluje s vyšší politickou reprezentací žen. V tomto státě se preferuje i genderově vyvážená společnost, svůj podíl má i kultura a tradice. Jelikož je to stát evangelický, má liberálnější přístup k ženám.

Převážně pozitivní korelace se vyskytly ve srovnání podílu zastoupení žen v čele státu s hrubým domácím produktem, lidským rozvojem a rovností obou pohlaví. Za klíčový prvek lze vyhodnotit význam ekonomiky na zastoupení těchto žen, respektive nejvyšší míru korelace indexu hrubého domácího produktu. Nejlepší korelační koeficient vyšel s podíly prezidentek. Od roku 1945 nastává dlouhá prodleva, ve které bylo analyzováno více zastoupených žen ve státech v porovnání 90. let minulého století. Ve všech státech s nejvyšší hodnotou (Irsko 149, Malta 130, Estonsko 119) se objevila alespoň jedna prezidentka. Jelikož HDP dokládá míru vyspělosti jednotlivých států, můžeme definovat, že s postupným zvyšováním HDP v ostatních státech, kde se ženy ve funkci prezidentky nebo premiérky ještě neobjevily, je v budoucnu možná změna.

Dalším podstatným znakem je rovnost pohlaví. Jedná se o ukazatel mající vliv na zvýhodnění žen ve společnosti. Mělo by se postupovat směrem ke spravedlivější dělbě práce a rovnějšímu finančnímu ohodnocení. Oproti HDP má korelační koeficient rovnosti pohlaví (GII) větší souvislost s podílem prezidentek a premiérek od roku 1990, kdy rovnost pohlaví dosáhla úctyhodných výsledků a nevykazovala ve výsledku takové rozdíly mezi hodnotami. Celkově si nejlépe v oblasti rovnosti pohlaví vede Švédsko. Většina evropských států se v posledních letech snaží o genderové vyvážení společnosti, s tím je spojena legislativa Evropské unie, která předepisuje určité směrnice o rovnosti žen a mužů ve společnosti. Postupně se tyto směrnice daří plnit ve všech státech Evropské unie.

Dalším důležitým faktorem je lidský rozvoj. Podle předpokladu vyšel v kladných hodnotách a největší podíl měl s prezidentkami od roku 1990. To můžeme analyzovat jako zlepšující se stav lidského rozvoje s pokrokovými změnami. V rámci výpočtů více lidský rozvoj ovlivňuje prezidentky než premiérky. V rámci analýzy bylo provedeno zkoumání i zastoupení žen v parlamentech jednotlivých evropských států. Korelace s podílem zastoupení žen v parlamentu v roce 2017 nebyla tak vysoká, asociace vycházela jen něco málo přes 0,11. Nejvýznamnější na této korelaci je přechod od výsledku záporné korelace s podílem prezidentek od roku 1945 až po kladné hodnoty 0,18 u premiérek.

To lze vysvětlit stoupajícími hodnotami v ukazateli zastoupení žen v parlamentu. Před deseti lety představovaly ženy ve všech parlamentech 11,3 % ze všech zákonodárců, v současnosti tato hodnota přesáhla už dvacet procent, konkrétně 23,5 % (IPU 2017). Každým rokem se do politiky dostává více a více žen. V rámci srovnání zastoupení žen v parlamentu jednotlivých států můžeme nalézt podobné výsledky jako v zastoupení žen v čele států, prvenství si drží státy Švédsko, Finsko, Norsko, jejichž hodnoty přesáhly hranici 40% zastoupení žen. Tyto státy vynikají především z důvodu ekonomické prosperity, liberálnějších kulturních vlivů a rovnostářského postavení ve společnosti. Dále pak těsně pod hranicí 40% zastoupení žen jsou státy Francie, Španělsko a Island. Lze je analyzovat jako státy vyspělé, snažící se o určité zajištění rovnosti pohlaví ve společnosti. Co se týká porovnání zastoupení žen v čele státu a v jednotlivých parlamentech, můžeme vymežit určité shody. Ve státech, kde se vyskytuje větší počet žen angažovaných v parlamentu, se na postu prezidentky anebo premiérky objevila alespoň jedna žena.

V rámci negativního korelačního koeficientu byla analyzována negace s hodnotami míry religiozity a rokem přijetí volebního práva. V rámci náboženské míry se ani v jednom případě nepodařilo dosáhnout pozitivní asociace, čímž je dokazováno nezávislé zastoupení žen v čele státu na religiozitě. Z náboženství převažuje v Evropě křesťanství, ve kterém se o post jedničky dělí katolíci a protestanté. Ovlivňují společnost i v dnešní době, i když si to většina z nás nepřipouští nebo neuvědomuje. V poslední korelaci s rokem přijetí volebního práva bylo analyzováno, že ani tento ukazatel není závislý na zkoumané problematice. Patrné však je, že hodnota z roku 1945 se přibližuje -0,1 a je tudíž nejbližší hodnotě neexistence vztahu. I přes negativní asociaci je vidět, že od roku 1945 se negace prohlubovala a v současnosti rok přijetí volebního práva pro ženy nemá žádný význam. Všechny korelace shrnuje tabulka 11.

Samy o sobě tyto faktory nezajistí vysoký počet žen v politice, tudíž ani na předních místech. Důležitější roli hraje souhrn faktorových jevů, které působí na moderní společnost (přijetí volebního práva pro ženy velmi ovlivnilo volební participaci, náboženství a tradiční vlivy, hospodářskou úroveň státu, lidský rozvoj, rovnost pohlaví, genderové kvóty, společenské modely, individuální překážky, demokracie). V souvislosti se zastoupením žen ve vyšších rozhodovacích funkcích se hovoří o přirozeném vývoji, ten značí postupný vývoj ve zvyšování zastoupení žen, který by se v budoucnu měl vyrovnat zastoupení mužské populace.

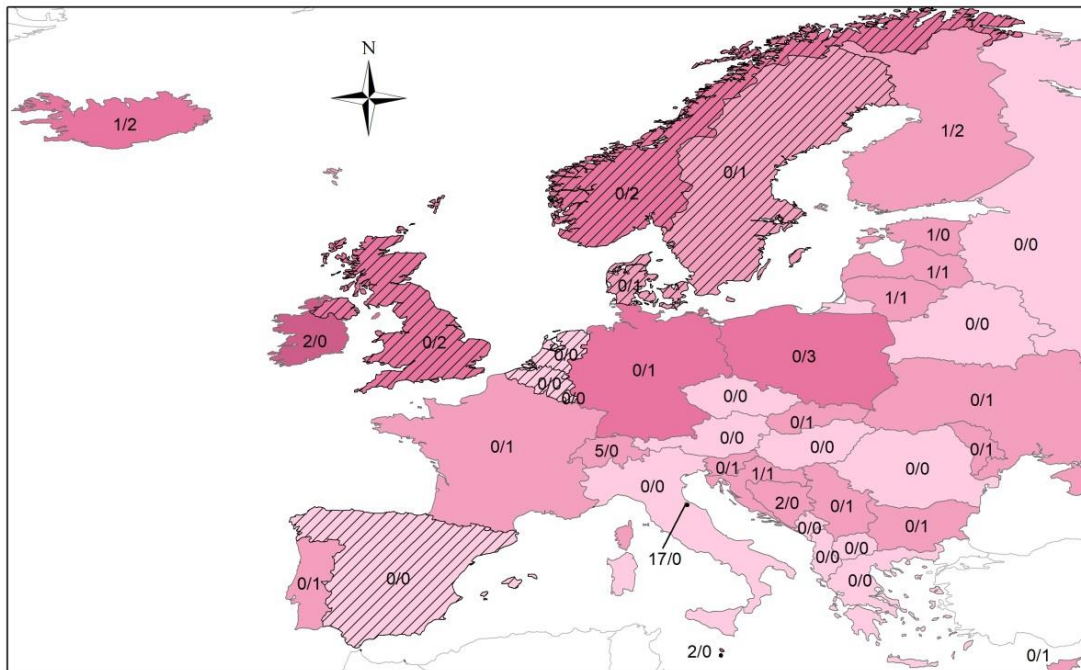
Pravidelnosti můžeme analyzovat na základě toho, zdali se podaří zvolit premiérku nebo prezidentku ve státě, potom bude snadnější volba žen na tyto funkce. Státy, ve kterých došlo v minulosti současně k rozvinutí větších svobod, rovnosti žen a ekonomické stability, byly reprezentovány ať už prezidentkami nebo premiérkami. Více se zatím povedlo prosadit ženám na postu premiérky než prezidentky. V Polsku, jehož ekonomika každým rokem roste, byly zvoleny už 3 premiérky a první předsedkyni vlády si Polsko odhlasovalo v roce 1992. Další pravidelnost můžeme nalézt v tradičních katolických státech jako je Španělsko a Itálie, ve kterých stále na svoji první předsedkyni vlády, anebo konkrétně v Itálii svoji první prezidentku, čekají.

Zvláštní skupinu představuje 17 regentek v San Marinu, ve kterém se o vládní prvenství dělí 2 kapitáni-regenti. Inaugurování jsou na období 6 měsíců. Za sledovanou dobu ženský podíl dosáhl 10 %. Zatím žádnému státu se takové množství žen ve funkci hlavy státu nepodařilo prosadit. Určitá specifika lze vysledovat v rámci bývalého socialistického bloku. Angažováním levicových stran se začleňováním žen do běžného společenského života se předpokládalo určité procento zastoupení i v těch státech, které v minulosti tvořily socialistický blok. Avšak ne ve všech státech se podařilo zvolit ženu na vrcholné politické pozice. Jako první zvolilo premiérku už v roce 1958 Švédsko, avšak od té doby se zatím žádné ženě nepodařilo prosazení na tento post. Švédsko se tudíž z předpokladu, že pokud se už jednou žena zvolí na zkoumané posty, bude snadné je zvolit i nadále, odchyluje.

Z dalšího hlediska byl potřebný čas na prosazení ženských elementů na vrcholová místa v politice. Od roku 1945 došlo k různým transformačním změnám, které souvisí se zlepšující se životní úrovní, ekonomikou a rovností pohlaví. Jak už bylo zmíněno, první premiérka byla zvolena na konci 50. let minulého století, první prezidentka byla zvolena až v 80. letech na Islandu. Ten se stal oním průkopnickým státem. Většina dalších prezidentek se do funkcí dostalo až v 90. letech, kdy většina států zaznamenala určitou obrodu a rozvíjení svobod.

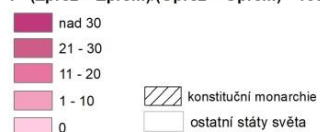
Do budoucna se předpokládá nadále se zlepšující ekonomika státu, zvyšující se rovnost pohlaví, potlačení tradičních stereotypů a zlepšující se vzdělanost žen (Dollar a Gatti 1999). Tyto předpoklady jasně souvisí se zvětšující se participací žen na politickém životě, což znamená, že pokud se bude více žen angažovat v politice, může to mít pozitivní vliv na pozdější zvolení žen do čela vlády nebo rovnou do čela státu. Tento předpoklad dokládají státy jako je Norsko a Dánsko.

ZASTOUPENÍ ŽEN NA POSTU PREZIDENTA A PREMIÉRA V ČELE EVROPSKÝCH STÁTŮ OD ROKU 1945 DO SOUČASNOSTI

Absolutní počet žen v čele evropských států
0/2 = počet prezidentek/počet premiérek

Souborný podíl
 $P = (\text{Žprez} + \text{Žprem}) / (\text{Oprez} + \text{Oprem}) * 100 [\%]$

Pozn: Žprez - počet prezidentek;
Žprem - počet premiérek;
Oprez - celkový počet osob na postu prezidenta;
Oprem - celkem osoby na postu premiéra

0 1500 3000 km

BULÍNOVÁ Kristýna, Milevsko, 28. 2. 2018, WGS 1984
Zdroj: IPU (2005)

Pozn: U nově vzniklých států se do statistik započítávají hodnoty ze společného státu, ze kterého vznikly. U konstitučních monarchií je započítáván jen premiérský post.

7. Závěr

Příznačný a mnohdy diskutovaný rozdíl mezi ženami a muži je stále ve společnosti aktuální téma. Ve společnosti vedoucí a řídicí pozice většinou zastávají častěji muži než ženy, to je projev obecně nerovného postavení žen. Ony se uplatňují na nižších postech v hierarchii pracovních vztahů, v politice apod. V současnosti se daří tuto marginalizaci žen v politickém životě potlačovat určitými způsoby jako zaváděním genderových kvót, potlačováním společenských stereotypů, zajištěním pomoci cílené iniciativy ke zlepšení rovnoprávnosti pohlaví v rozhodovacích funkcích atd. Všechny tyto snahy vedou ke snižování rozdílů pohlaví, ne však k jeho úplnému vymizení. Navzdory pokroku směrem k vyváženému zastoupení mužů a žen v politickém rozhodování je třeba toho ještě hodně učinit. Ženy zatím nikde nedosáhly v řídicích funkcích úplné rovnoprávnosti. Cílem práce bylo komplexně zhodnotit zastoupení žen v čele evropských států, provést výpočet podílu zastoupení žen v čele státu. Podle volně dostupných statistických dat z internetových stránek Inter Parliamentary Union bylo zkoumáno, do jaké míry se zastoupení žen ve funkcích prezidentek a premiérek liší z prostorového hlediska státu. Z hlediska komparativní studie bylo cílem porovnat zastoupení těchto žen s jednotlivými ukazateli, tedy jaký vliv má případně vyšší hodnota indexu rovnosti pohlaví ve státě nebo míra religiozity, ekonomická stabilita státu a index lidského rozvoje. Zkoumána byla i korelace s rokem přijetí ženského volebního práva. Zastoupení žen v evropských státech bylo zkoumáno od roku 1945 a bylo rozděleno do dvou období – 1945 až do současnosti a 1990 až do současnosti. Bylo pracováno s celkem 44 evropskými státy. Část práce se dotýkala i zastoupení žen v parlamentech jednotlivých evropských států v letech 1945, 1990 a 2017 především z hlediska pozitivního vlivu na participaci žen ve vrcholových funkcích.

Provedeny byly kvantitativní výpočty, korelace a analyzovány faktory a příčiny, které měly vliv na počet žen dosahující na ty nejvyšší posty v politice – prezidentka, premiérka a také zastoupení žen v parlamentech.

Na začátku práce byly stanoveny čtyři hypotézy, které měly vyvrátit nebo potvrdit vlivy, které zapříčiňují buď vyšší nebo nižší podíl zastoupení žen. První hypotéza se týkala náboženství, zda vyšší míra religiozity může záporně ovlivnit počet žen ve vyšších politických funkcích. Korelačním výpočtem se tato domněnka nepotvrdila. Avšak na první pohled je patrné větší zastoupení žen ve státech s menší mírou religiozity. Autorka dospěla k výsledkům, že větší podíl žen ve funkcích prezidentek a premiérek se vyskytoval v evangelických státech.

V druhé hypotéze byla sledována rovnost pohlaví. Pokud bude mít rovnost pohlaví vliv na zastoupení žen v čele státu, tak tam, kde bude index rovnosti pohlaví vyšší, budeme moci sledovat vyšší zastoupení žen ve funkcích prezidentek a premiérek a naopak. Tato hypotéza nebyla vyvrácena, jelikož výsledkem byla pozitivní asociace s hodnotami střední až silné závislosti, tudíž můžeme předpokládat vyšší procento zastoupení žen ve vysoké politice u těch států, ve kterých dojde k uplatňování větší rovnosti pohlaví.

Třetí hypotéza přinesla domněnku nad možností relativně brzkého přijetí volebního práva pro ženy s větším zastoupením žen v čele státu. Většina států tuto pravidelnost potvrzuje (Norsko, Polsko), avšak nalezeny byly i státy, které se vymykají. Příkladem je Portugalsko, které volební právo pro ženy rozšířilo až v roce 1976, přičemž první ženu jako premiérku si Portugalci zvolili už v roce 1979. Jako další příklad může být zmíněno Švýcarsko, které přijalo všeobecné volební právo v roce 1971 a od konce devadesátých let se zde ženy často objevují na prezidentském postu. V korelaci vyšly negativní asociace.

Poslední hypotéza se zaměřovala na jednotlivé faktory, které dle Dollara (1999) utvářejí postavení žen ve společnosti. Tím bylo naznačeno, že s ohledem na participaci žen v politice se musí brát zřetel na historii, kulturu, konzervativní a liberální hodnoty společnosti, a také na ekonomickou stránku státu, která je jedním z hlavních ukazatelů vyspělosti státu. Tato hypotéza se projevila pozitivně, nejvýznamněji v oblasti hrubého domácího produktu (v roce 2017 Irsko s hodnotou 149,2). Naopak méně vyspělé státy jsou Řecko (76,3), Chorvatsko (93,2) a Kypr (93,8). V souvislosti s ekonomickou stabilitou státu můžeme sledovat pozitivní dopad na zastoupení žen, ať už v čele státu nebo vlády. Tyto státy mají ve zjišťovaných ohledech větší zastoupení žen, jako příklad můžeme uvést již zmiňované Irsko, které zastupovaly už 2 prezidentky nebo Maltu s HDP 129,6 (také 2 prezidentky).

Vlivů, které ovlivňují zastoupení žen, je hned několik. Hypotézy alespoň některé důležité potvrdily. Dále pak je, pro zajištění určitého zastoupení žen v politice, více než vhodné přijmout do své legislativy genderové politické kvóty. Celkově mezi evropskými zeměmi, kde jsou ženy nejaktivnější v politice a mají zde také největší prostor zaujmout místo ve vrcholové politice, vynikají státy Skandinávie. Ty rozšířily volební právo pro ženy jako jedny z prvních, tudíž tam existuje už delší tradice, kdy ženy mohou být aktivní v politice. Tyto státy mají také vyspělou ekonomiku a významně se podílejí i na rovnosti pohlaví.

Závěrem lze říci, že do budoucna je změna možná i v ostatních státech, které dosud neměly nebo nemají ve vysoké politice ženu. Postupně by tak mělo dojít k větší ekonomické stabilitě, ke zmírnění vlivu genderových stereotypů výchovou a změně společenského myšlení.

8. Literatura a zdroje

- BAHENSKÁ M., MALÍNSKÁ J. (2014): *Ženy a politika (1890-1938)*. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Praha, 362 s.
- BALÁŽOVÁ, L. (2013): *Politická reprezentace žen v parlamentech zemí Evropské unie – analýza institucionálních proměnných pomocí metody QCA*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Olomouc, 82 s.
- BOBROVOVÁ, K. (2009): *Politické zastoupení žen*. Diplomová práce. UPOL, Filozofická fakulta, Olomouc, 110 s.
- BOCKOVÁ G., KUSÁK, A. (2007): *Ženy v evropských dějinách. Od středověku do současnosti*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 379 s.
- BRIGGS A. a kol. (1997): *Kdy, kde, proč a jak se to stalo. Nejdramatičtější historické události, které změnilly svět*. Václav Svojtka & Co, Praha, 448 s.
- BUDILOVÁ, S. (2007): *Ženy v norské politice*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno, 96 s.
- CURRAN J. D. – RENZETTI M. C. (2005): *Ženy, muži a společnost*. Karolinum, Praha, 642 s.
- ČADKOVÁ, K., LENDEROVÁ, M., eds. (2006): *Dějiny žen aneb evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*. Sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006. Univerzita Pardubice, Pardubice, 601 s.
- ČERNÁ, A. (2009): *Ženy v politice*. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, FHS, Brno, 135 s.
- DAHLERUP, D. (2005): *Increasing women's political representation: new trends in gender quotas*, Vol 4, s. 141-153. http://174.129.218.71/publications/wip2/upload/4_Increasing_Women's_Political_Representation.pdf (5. 11. 2017).
- DOLLAR, D., GATTI, R. (1999): *Gender inequality, income and growth: Are good times good for women? Policy research report on gender and development working paper series No. 1*. The World Bank, Washington, D. C. 44 s. <http://documents.worldbank.org/curated/en/1999/05/443556/gender-inequality-income-growth-good-times-good-women> (14. 11. 2017).
- FŇUKAL, M. (2013): *Politická geografie*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 80 s.
- FORMÁNKOVÁ, L., a kol. (2015): *Gender a rovnováha moci: podpora rovného přístupu žen a mužů do řídicích pozic v sociálním a konvenčním podniku v České republice*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 55 s.
- GELNAROVÁ, J. (2010): *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie*. Acta Politologica, Vol. 2, č. 2. s. 120-135.
- HAGGETT, P. (1983): *Geography: A Modern Synthesis*. Harper&Row Publishers, New York, 620 s.

- HUBINKOVÁ Z. a kol. (2008): *Psychologie a sociologie ekonomického chování*, Grada, Praha, 280 s.
- JORDAN, T. G. (1996): *The European Culture Area*. HarperCollins College Publishers, New York, 428 s.
- KLINGOROVÁ, K. (2016): *Feministické geografie náboženství: křesťanství v každodenním životě mladých žen*. *Geografie*, 121, 4, s. 612–631.
- KŇÁKALOVÁ, K. (2013): *Genderové kvóty v české politice a jejich reprezentace v médiích*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Brno, 41 s.
- MACENAUER, J. (2017): *Ženy v politice*. Bakalářská práce. Moravská vysoká škola Olomouc, Olomouc, 55 s.
- MAĐAROVÁ, Z., KOBOVÁ, L., OSTERTÁGOVÁ A. (2011): *Politiky a političky*. Aspekt, Bratislava, 184 s.
- MARKOVÁ, M. (2017): *Zastoupení žen v soudcovských pozicích na ústavních soudech vybraných států Evropské unie*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno, 106 s.
- MASSEY, D. (1994): *Space, place and gender*. Polity, London, 280 s.
- MCDOWELL, L. (1999) *Gender, Identity and Place: understanding feminist geographies*. Polity Press, Cambridge, 296 s.
- MOUČKOVÁ, I. (2010): *Rovné příležitosti pro ženy a muže – vývoj v České republice a ve světě*. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlín, 80 s.
- MUSILOVÁ D. (2006): *Politčka: posláním nebo profesí*. Musilová, Dana. In: *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*. (Sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27. - 28. dubna, Pardubice, Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, s. 387-406.
- NEČASOVÁ, D. (2008): *Dějiny žen, či gender history? Možnosti, limity, východiska*. *Dějiny – teorie – kritika*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, č. 1, s. 81-102.
- NOVÁČEK, A. (2012): *Dualita Evropy: historickogeografická analýza*. Nakladatelství ČGS – edice Geographica, Praha, 241 s.
- NOVÁK, M., BROKL L. (2011): *Úvod do studia politiky*. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 783 s.
- NOVOTNÁ, M. (2014): *Teoretická geografie*. 1. vyd. Plzeň. Západočeská univerzita v Plzni, 40 s.
- NOVOTNÁ, M., ČECHUROVÁ, M., MATUŠKOVÁ, A. (2014): *Geografie – teoretický a metodologický základ*. 1. vyd. Plzeň. Západočeská univerzita v Plzni, 45 s.
- ORTEGA Y GASSET, J. (1996): *Meditace o ženách a o lásce*. Nová tiskárna Pelhřimov, Pelhřimov, 143 s.
- RAKUŠANOVÁ, P. a kol. (2005): *Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích funkcích*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 113 s.

- RATAJOVÁ J. (2009): Feminismus, dějiny žen a gender history v recenzní rubrice Českého časopisu historického v letech 1990-2002. Ratajová, J. In: Paralely, průsečíky, mimoběžky. Teorie, koncepty a pojmy v české a světové historiografii 20. století. Albis International, Ústí nad Labem, 217-229 s.
- READER, A. (2010): Women and politics. Oxford University Press, Oxford, 471 s.
- ROSE, G. (1993): Feminism and Geography: The Limits of Geographical Knowledge. Univ. of Minnesota Press, Minnesota, 205 s.
- TAYLOR, Y. (2012): Fitting into place?: class and gender geographies and temporalities. Ashgate, Farnham, 193 s.
- THATCHEROVÁ M. (2003): Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu. Prostor, Praha, 441 s.
- TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL J. a kol. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Aleš Čeněk, Plzeň, 411 s.
- TREMBLAY, M. (2008): Women and Legislative Representation. Palgrave Macmillan, New York, 278 s.
- VAUS, D. A. (1990): Surveys in Social Research. Unwin Hyman, London. In: Mareš, P. Rabušic, L.: Měření (síly) asociace mezi dvěma spjitými proměnnými: korelační koeficienty a grafy, Masarykova univerzita, Brno, 182 s.
- VÍTEK M. (1999): Evropské politické myšlení. Gaudeamus, Hradec Králové, 136 s.

8.1 Internetové zdroje

- ČSÚ (2017): Novější ekonomické údaje,
<https://www.czso.cz/csu/czso/aktualniinformace> (9. 1. 2018).
- DAHLERUP, D. (2005): Increasing women's political representation: new trends in gender quotas, s. 141-153,
http://174.129.218.71/publications/wip2/upload/4._Increasing_Women's_Political_Representation.pdf
 (5. 11. 2017).
- EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2017): Gender Equality Index,
<http://eige.europa.eu/gender-statistics/gender-equality-index> (28. 9. 2017).
- EUROSTAT (2010): Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions strategy for equality between women and men 2010-2015,
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:en:HTML> (12. 11. 2017).
- EUROSTAT (2017): Equality (age and gender),
<http://ec.europa.eu/eurostat/web/equality/overview> (13. 11. 2017).
- EUROSTAT (2018): GDP and main components,

http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/namq_10_gdp (10. 1. 2018).

GENDER MANAGEMENT (2004): Slovníček,
<http://management.gendernora.cz/index.php?page=dictionary#P/> (3. 12. 2017).

IPU (2005): Women in Politics: 1945 – 2005,
http://archive.ipu.org/PDF/publications/wmn45-05_en.pdf (16. 10. 2017).

IPU (2006): Women in Politics: 60 years in retrospect,
<https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2016-07/women-in-politics-60-years-in-retrospect-information-kit> (16. 10. 2017).

IPU (2017): Inter-Parliamentary Union, <https://www.ipu.org/resources> (16. 10. 2017).

IPU (2017): Women in national parliaments,
<http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (16. 10. 2017).

IRP (2017): President of the Republic of Lithuania,
<https://www.lrp.lt/en> (4. 1. 2018).

KLIMENTO VÁ, M. (2006): Feministická geografie,
<https://padesatprocent.cz/cz/monika-klimentova-feministicka-geografie> (8. 1. 2018).

WIKIPEDIE (2018): Wikipedia The Free Encyklopedia,
https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page (8. 1. 2018).

WIN (2016): Gallup International - Global Index of Religion and Atheism 2015,
<https://sidmennt.is/wp-content/uploads/Gallup-International-um-tr%C3%BA-og-tr%C3%BAleysi-2015.pdf> (7. 1. 2018).

WORLD ECONOMIC FORUM (2017): The Global Gender Gap Report,
<https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2013> (21. 12. 2017).

WORLD ECONOMIC FORUM (2017): The Global Gender Gap Report 2016 Dataset,
<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/rankings/> (4. 1. 2018).

9. Seznam příloh

Tab. 1: Přehled o počtu ženských panovnic v současnosti

Tab. 2: Přehled o počtu prezidentek v současnosti

Tab. 3: Přehled o počtu premiérek v současnosti

Tab. 4: Zastoupení žen v čele státu ve funkci premiéra od roku 1945 do současnosti

Tab. 5: Zastoupení žen v čele státu ve funkci premiéra od roku 1990 do současnosti

Tab. 6: Zastoupení žen v čele státu od roku 1945 do současnosti

Tab. 7: Zastoupení žen v čele státu od roku 1990 do současnosti

Tab. 8: Zastoupení žen v parlamentech jednotlivých států v roce 1945, 1990, 2017

Tab. 9: Vybrané jednotlivé ukazatele v evropských státech

Tab. 10: Zastoupení žen v čele evropských států od roku 1945 do současnosti

Tab. 11: Výpočty korelací podílů žen v čele státu s jednotlivými ukazateli v období od roku 1945 do současnosti a od roku 1990 do současnosti

Mapa 1: Zastoupení žen na postu prezidenta v čele evropských států od roku 1945 do současnosti

Mapa 2: Zastoupení žen na postu prezidenta v čele evropských států od roku 1990 do současnosti

Mapa 3: Zastoupení žen na postu premiéra v čele evropských států od roku 1945 do současnosti

Mapa 4: Zastoupení žen na postu premiéra v čele evropských států od roku 1990 do současnosti

Mapa 5: Index rovnosti pohlaví v Evropě v roce 2016

Mapa 6: Hrubý domácí produkt v evropských státech v roce 2017

Mapa 7: Index lidského rozvoje v evropských státech v roce 2016

Mapa 8: Index míry religiozity v Evropě v roce 2015

Mapa 9: Rok přijetí ženského volebního práva v Evropě

Mapa 10: Zastoupení žen v parlamentech jednotlivých států Evropy v roce 1945

Mapa 11: Zastoupení žen v parlamentech jednotlivých států Evropy v roce 1990

Mapa 12: Zastoupení žen v parlamentech jednotlivých států Evropy v roce 2017

Mapa 13: Zastoupení žen na postu prezidenta a premiéra v čele evropských států od roku 1945 do současnosti

10. Přílohy

Tab. 1: Přehled o počtu ženských panovnic v současnosti

Země	Jméno	Období
Velká Británie	Alžběta II.	1952 - současnost
Dánsko	Markéta II.	1972 - současnost

Zdroj: IPU (2017), vlastní zpracování

Tab. 2: Přehled o počtu prezidentek v současnosti

Země	Jméno	Období
Estonsko	Kersti Kaljulaidová	2016 - současnost
Chorvatsko	Kolinda Grabar-Kitarovićová	2015 - současnost
Litva	Dalia Grybauskaitėová	2009 - současnost
Malta	Marie Louise Coleiro Precová	2014 - současnost
Švýcarsko	Doris Leuthardová	2017 - současnost

Zdroj: IPU (2017), vlastní zpracování

Tab. 3: Přehled o počtu premiérek v současnosti

Země	Jméno	Období
Německo	Angela Merkelová	2005 - současnost
Norsko	Erna Solbergová	2013 - současnost
Srbsko	Ana Brnabicová	2017 - současnost
Velká Británie	Theresa Mayová	2016 - současnost

Zdroj: IPU (2017), vlastní zpracování

Tab. 4: Zastoupení žen v čele státu ve funkci premiéra od roku 1945 do současnosti

č.	Název	Podíl žen (%)	Počet premiérů	Počet premiérek
1	Bulharsko	4	23	1
2	Dánsko	8	13	1
3	Finsko	8	25	2
4	Francie	2	42	1
5	Chorvatsko	9	23	2
6	Island	11	19	2
7	Kypr	8	12	1
8	Litva	5	20	1
9	Lotyšsko	5	19	1
10	Moldavsko	8	12	1
11	Německo	14	7	1
12	Norsko	17	12	2
13	Polsko	13	23	3
14	Portugalsko	5	20	1
15	Slovensko	8	13	1
16	Slovinsko	6	17	1
17	Srbsko	4	24	1
18	Švédsko	10	10	1

19	Velká Británie	17	12	2
20	Ukrajina	5	20	1

Zdroj: IPU (2005), WIKIPEDIA (2017), vlastní zpracování

Tab. 5: Zastoupení žen v čele státu ve funkci premiéra od roku 1990 do současnosti

č.	Název	Podíl žen (%)	Počet premiérů	Počet premiérek
1	Bulharsko	7	14	1
2	Dánsko	25	4	1
3	Finsko	29	7	2
4	Francie	8	12	1
5	Chorvatsko	8	12	1
6	Island	29	7	2
7	Kypr	11	9	1
8	Litva	7	14	1
9	Lotyšsko	8	12	1
10	Moldavsko	7	15	1
11	Německo	50	2	1
12	Norsko	67	3	2
13	Polsko	23	13	3
14	Portugalsko	0	0	0
15	Slovensko	25	4	1
16	Slovinsko	13	8	1
17	Srbsko	8	12	1
18	Švédsko	20	5	1
19	Velká Británie	25	4	1
20	Ukrajina	8	12	1

Zdroj: IPU (2017), WIKIPEDIA (2017), vlastní zpracování

Tab. 6: Zastoupení žen v čele státu od roku 1945 do současnosti

č.	Název	Podíl žen (%)	Počet prezidentů	Počet prezidentek
1	Bosna a Hercegovina	9	22	2
2	Estonsko	11	9	1
3	Finsko	11	9	1
4	Chorvatsko	6	16	1
5	Irsko	33	6	2
6	Island	20	5	1
7	Litva	10	10	1
8	Lotyšsko	9	11	1
9	Malta	29	7	2

10	San Marino	10	172	17
11	Švýcarsko	11	44	5

Zdroj: IPU (2005), WIKIPEDIA (2017), vlastní zpracování

Tab. 7: Zastoupení žen v čele státu od roku 1990 do současnosti

č.	Název	Podíl žen (%)	počet prezidentů	počet prezidentek
1	Bosna a Hercegovina	22	9	2
2	Estonsko	33	3	1
3	Finsko	33	3	1
4	Chorvatsko	33	3	1
5	Irsko	100	2	2
6	Island	50	2	1
7	Litva	25	4	1
8	Lotyšsko	20	5	1
9	Malta	20	5	1
10	San Marino	23	66	15
11	Švýcarsko	31	16	5

Zdroj: IPU (2017), WIKIPEDIA (2017), vlastní zpracování

Tab. 8: Zastoupení žen v parlamentech jednotlivých států v roce 1945, 1990, 2017

Stát	1945			1990			2017		
	ženy	celkem počet křesel	%	ženy	celkem	%	ženy	celkem	%
Albánie	3	82	3,66	72	250	28,80	39	140	28
Andora	:	:	:	1	28	3,57	9	28	32
Belgie	8	369	2,17	33	396	8,33	57	150	38
Bělorusko	:	:	:	:	:	:	38	110	35
Bosna a Hercegovina	:	:	:	:	:	:	9	42	21
Bulharsko	16	276	5,80	34	400	8,50	57	240	24
Černá Hora	:	:	:	:	:	:	19	81	24
Česká republika	:	:	:	:	:	:	44	200	22
Dánsko	:	:	:	59	179	32,96	67	179	37
Estonsko	:	:	:	7	80	9,00	27	101	27
Finsko	18	200	9,00	63	200	31,50	84	200	42
Francie	54	900	6,00	50	898	5,57	225	577	39
Chorvatsko	:	:	:	:	:	:	28	151	19
Irsko	7	198	3,54	19	226	8,41	35	158	22
Island	1	52	1,92	13	63	20,63	24	63	38
Itálie	:	:	:	103	954	10,80	195	630	31
Kypr	:	:	:	1	56	1,79	10	56	18
Lichtenštejnsko	:	:	:	:	:	:	3	25	12

Litva	:	:	:	:	:	:	30	141	21
Lotyšsko	:	:	:	:	:	:	16	100	16
Lucembursko	0	51	0,00	8	60	13,33	17	60	28
Maďarsko	12	421	2,85	28	386	7,25	20	199	10
Makedonie	:	:	:	:	:	:	45	120	38
Malta	:	:	:	2	69	2,90	8	67	12
Moldavsko	:	:	:	:	:	:	23	101	23
Monako	:	:	:	2	18	11,11	5	24	21
Německo	:	:	:	146	730	20,00	218	709	31
Nizozemsko	6	150	4,00	48	125	38,40	54	150	36
Norsko	7	150	4,67	59	165	35,76	70	169	41
Polsko	0	444	0,00	44	460	9,57	129	460	28
Portugalsko	2	120	1,67	19	250	7,60	80	230	35
Rakousko	9	165	5,45	36	183	19,67	63	183	34
Rumunsko	22	414	5,31	36	212	17,00	68	329	21
Rusko	161	657	24,51	11	126	8,73	71	450	16
Řecko	0	393	0,00	16	300	5,33	55	300	18
San Marino	0	60	0,00	7	60	11,67	16	60	27
Slovensko	:	:	:	:	:	:	30	150	20
Slovinsko	:	:	:	:	:	:	33	90	37
Srbsko	:	:	:	:	:	:	86	250	34
Španělsko	2	527	0,38	78	604	12,91	137	350	39
Švédsko	20	230	8,70	134	349	38,40	152	349	44
Švýcarsko	:	:	:	35	200	17,50	65	200	33
Ukrajina	:	:	:	:	:	:	52	423	12
Velká Británie	24	635	3,78	41	650	6,31	208	650	32
Československo	63	430	14,65	30	300	10,00	:	:	:
Jugoslávie	20	514	3,89	49	308	15,91	:	:	:

Zdroj: IPU (2017), vlastní zpracování

Tab. 9: Vybrané jednotlivé ukazatele v evropských státech

Stát	HDP 2017	Religiozita 2015 (%)	Gender Index (GII) 2016	HDI 2016	Rok přijetí volebního práva pro ženy
Belgie	104,5	44	0,745	0,896	1919
Bulharsko	94,6	52	0,726	0,794	1944
Česká republika	108,3	23	0,69	0,878	1920
Dánsko	108,7	42	0,754	0,925	1915
Německo	112,5	34	0,766	0,926	1918
Estonsko	118,9	16	0,747	0,865	1918
Irsko	149,2	45	0,797	0,923	1918
Řecko	76,3	71	0,68	0,866	1952
Španělsko	101,3	37	0,738	0,884	1931
Francie	107,3	40	0,755	0,897	1944
Chorvatsko	93,2	70	0,7	0,827	1946
Itálie	96,5	74	0,719	0,887	1945
Kypr	93,8	75	0,684	0,856	1960
Lotyšsko	111,8	40	0,755	0,83	1918
Litva	116,2	42	0,744	0,848	1921
Lucembursko	118	39	0,734	0,898	1919
Maďarsko	105,9	39	0,669	0,836	1920
Malta	129,6	:	0,664	0,856	1947
Nizozemsko	107	26	0,756	0,924	1919
Rakousko	106,2	39	0,716	0,893	1918
Polsko	115,2	86	0,727	0,855	1918
Portugalsko	96,5	60	0,737	0,843	1976
Rumunsko	101,6	77	0,69	0,802	1946
Slovensko	103,6	47	0,786	0,89	1920
Slovinsko	110,6	47	0,679	0,845	1946
Finsko	100,6	56	0,845	0,895	1906
Švédsko	115,1	19	0,815	0,913	1921
Velká Británie	112,8	30	0,752	0,909	1928
Island	117,2	51	0,874	0,921	1915
Lichtenštejnsko	:	:	:	0,912	1984
Norsko	111,3	21	0,842	0,949	1913
Švýcarsko	109,3	38	0,776	0,939	1971
Černá Hora	:	71	0,681	0,807	1946
Makedonie	110,1	88	0,696	0,748	1946
Albánie	106,2	39	0,704	0,764	1920
Srbsko	98,9	72	0,72	0,776	1946
Andorra	:	:	:	0,858	1970
Bělorusko	:	34	0,737	0,796	1919
Bosna a Hercegovina	101,1	65	0,685	0,75	1949

Moldavsko	:	72	0,741	0,699	1978
Monaco	:	:	:	0,961	1962
Rusko	:	70	0,691	0,804	1918
San Marino	:	:	:	0,956	1959
Ukrajina	:	73	0,7	0,743	1919

Zdroj: Eurostat (2017), IPU (2005), WEF (2017), WIN (2016), vlastní zpracování

Tab. 10: Zastoupení žen v čele evropských států od roku 1945 do současnosti

Stát	Prezidentky	Premiérky	Podíl prezidentek od roku 1945	Podíl premiérek od roku 1945	Podíl prezidentek od roku 1990	Podíl premiérek od roku 1990
Belgie	:	0	:	0	:	0
Bulharsko	0	1	0	4	0	7
Česká republika	0	0	0	0	0	0
Dánsko	:	1	:	8	:	25
Německo	0	1	0	14	0	50
Estonsko	1	0	11	0	33	0
Irsko	2	0	33	0	100	0
Řecko	0	0	0	0	0	0
Španělsko	:	0	:	0	:	0
Francie	0	1	0	2	0	8
Chorvatsko	1	2	6	9	33	8
Itálie	0	0	0	0	0	0
Kypr	0	1	0	8	0	11
Lotyšsko	1	1	9	5	20	8
Litva	1	1	10	5	25	7
Lucembursko	:	0	:	0	:	0
Maďarsko	0	0	0	0	0	0
Malta	2	0	29	0	20	0
Nizozemsko	:	0	:	0	:	0
Rakousko	0	0	0	0	0	0
Polsko	0	3	0	13	0	23
Portugalsko	0	1	0	5	0	0
Rumunsko	0	0	0	0	0	0
Slovensko	0	1	0	6	0	13
Slovinsko	0	1	0	8	0	25
Finsko	1	2	11	8	33	29
Švédsko	:	1	:	10	:	20
Velká Británie	:	2	:	17	:	25
Island	1	2	20	11	50	29
Lichtenštejnsko	:	0	:	0	:	0
Norsko	:	2	:	17	:	67
Švýcarsko	5	0	11	0	31	0
Černá Hora	0	0	0	0	0	0

Makedonie	0	0	0	0	0	0
Albánie	0	0	0	0	0	0
Srbsko	0	1	0	4	0	8
Andorra	:	0	:	0	:	0
Bělorusko	0	0	0	0	0	0
Bosna a Hercegovina	2	0	9	0	22	0
Moldavsko	0	1	0	8	0	7
Monaco	:	0	:	0	:	0
Rusko	0	0	0	0	0	0
San Marino	17	0	10	0	23	0
Ukrajina	0	1	0	5	0	8

Zdroj: Eurostat (2017), IPU (2005), WEF (2017), WIN (2016), vlastní zpracování

Tab. 11: Výpočty korelací podílů žen v čele státu s jednotlivými ukazateli v období od roku 1945 do současnosti a od roku 1990 do současnosti

	PODÍL PREZIDENTEK 1945-2017	PODÍL PREZIDENTEK 1990-2017	PODÍL PREMIÉREK 1945-2017	PODÍL PREMIÉREK 1990-2017
HDP	0,73	0,65	0,05	0,11
GII	0,4	0,55	0,48	0,57
RELIGIOZITA	-0,26	-0,23	-0,08	-0,23
HDI	0,39	0,41	0,16	0,31
ROK PŘIJETÍ VOLEBNÍHO PRÁVA	-0,1	-0,17	-0,27	-0,35
PODÍL ŽEN V PARLAMENTU 2017	-0,04	0,11	0,18	0,12

Zdroj: Eurostat (2017), IPU (2005), WEF (2017), WIN (2016), vlastní zpracování